

GIS analiza lokalnih izbora 2021. u Gradu Zagrebu

Krasić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:014376>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Lucija Krasić

GIS analiza lokalnih izbora 2021. u Gradu Zagrebu

Diplomski rad

**Zagreb
2023.**

Lucija Krasić

GIS analiza lokalnih izbora 2021. u Gradu Zagrebu

Diplomski rad

predan na ocjenu Sveučilištu u Zagrebu
Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, Geografskom odsjeku
radi stjecanja akademskog zvanja
sveučilišne magistre geografije.

**Zagreb
2023.**

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu sveučilišnog diplomskog studija *Geografija; smjer: istraživački*
(*Geografski informacijski sustavi*) na Sveučilištu u Zagrebu
Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, Geografskom odsjeku,
pod vodstvom prof. dr. sc. Aleksandra Toskića.

Sveučilište u Zagrebu
 Prirodoslovno-matematički fakultet
 Geografski odsjek

Diplomski rad

GIS analiza lokalnih izbora 2021. u Gradu Zagrebu

Lucija Krasić

Izvadak: Tema ovog diplomskog rada bavi se GIS analizom jednog od najznačajnijih političkih događaja održanog 2021. godine, a to su lokalni izbori u Gradu Zagrebu. U radu su analizirani rezultati lokalnih izbora, za Gradsku skupštinu i gradonačelnika, na razini gradskih četvrti i mjesnih odbora (samo drugi krug lokalnih izbora za gradonačelnika), koji su stavljeni u korelaciju s odabranim socioekonomskim pokazateljima. Socioekonomski pokazatelji stanovništva vezani su uz indeks starenja, indeks kretanja broja stanovnika, udio visokoobrazovanog stanovništva i stopu nezaposlenosti. Analize su provedene primjenom GIS-a stvaranjem prostorne baze podataka, kartografskom vizualizacijom i primjenom određenih alata prostorne statistike u GIS softveru, točnije korištena je Hot spot analiza. Provedene analize napravljene su sa svrhom potvrđivanja ili opovrgavanja hipoteza o postojanju prostornih razlika u biračkim preferencijama između središnjih i rubnih dijelova Grada Zagreba te kako bi se potvrdila ili opovrgnula hipoteza o postojanju klastera koji su kasnije stavljeni u korelaciju s odabranim socioekonomski pokazateljima.

53 stranica, 25 grafičkih priloga, 4 tablica, 32 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: izborna geografija, lokalni izbori 2021, Gis analiza , Grad Zagreb

Voditelj: prof. dr. sc. Aleksandar Toskić

Povjerenstvo: prof. dr. sc. Aleksandar Toskić
 doc. dr. sc. Ivan Šulc
 prof. dr. sc. Dražen Njegač

Tema prihvaćena: 10. 2. 2022.

Rad prihvaćen: 07.09.2023

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Sveučilišta u Zagrebu
 Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Trg Marka Marulića 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

GIS analysis of local elections 2021. in the City of Zagreb

Lucija Krasić

Abstract: The topic of this thesis is GIS analysis of one of the most important political events held in 2021, namely local elections in the City of Zagreb. The paper analyses the results of local elections, for the city assembly and mayors, at the level of city districts and local committees (only the second round of local mayoral elections), which are correlated with selected socioeconomic indicators. Socioeconomic indicators of the population are related to the ageing index, population growth index, share of highly educated population and unemployment rate. Analyses were carried out using GIS by creating spatial database, mapping visualization and using certain spatial statistics tools in GIS software, more precisely hot spot analysis was used. The analyses were made in order to confirm or refuse the hypothesis of the existence of spatial differences in voting preferences between the central and marginal parts of the City of Zagreb and to confirm or refute the hypothesis of the existence of clusters that were correlated with selected socioeconomic indicators.

53 pages, 25 figures, 4 tables, 32 references; original in Croatian

Keywords: electoral geography, local elections 2021, GIS analysis, City of Zagreb

Supervisor: Aleksandar Toskić, PhD, Full Professor

Reviewers: Aleksandar Toskić, PhD, Full Professor

Ivan Šulc, PhD, Assistant Professor

Dražen Njegač, PhD, Full Professor

Thesis title accepted: 10/02/2022

Thesis accepted: 07/09/2023

Thesis deposited in Central Geographic Library, University of Zagreb Faculty of Science,
Trg Marka Marulića 19, Zagreb, Croatia.

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
1.1.	Hipoteze.....	2
1.2.	Metodologija.....	3
1.3.	Prostorni obuhvat.....	5
2.	GEOGRAFIJA IZBORA.....	8
3.	SOCIOEKONOMSKI POKAZATELJI STANOVNIŠTVA GRADA ZAGREBA	10
3.1.	Socioekonomski pokazatelji po gradskim četvrtima	12
3.1.1.	Opće kretanje stanovništva 2011./ 2021. godine	12
3.1.2.	Indeks starenja stanovništva	15
3.1.3.	Stopa nezaposlenosti.....	17
3.1.4.	Udio visokoobrazovanog stanovništva	19
4.	Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2021. godine	23
4.1.	Prvi krug lokalnih izbora	23
4.1.1.	Rezultati izbora za Gradsku skupštinu (po gradskim četvrtima).....	24
4.1.2.	Rezultati izbora za Gradonačelnika (po gradskim četvrtima).....	34
4.2.	Drugi krug lokalnih izbora.....	39
4.2.1	Rezultati izbora za gradonačelnika (po gradskim četvrtima).....	39
4.2.2	Rezultati lokalnih izbora za gradonačelnika (po mjesnim odborima).....	44
5.	REZULTATI I RASPRAVA.....	46
6.	ZAKLJUČAK.....	48
	LITERATURA I IZVORI.....	51
	PRILOZI	VI

1. UVOD

Izbori su postupak kojim se narod, odnosno birači, slobodnom voljom odlučuju za jednu od više ponuđenih političkih stranaka i njihovih predstavničkih tijela. Izbori u Republici Hrvatskoj, u kojim biračko pravo uživaju svi hrvatski državljani s navršениh 18 godina života, se u određenim razmacima odvijaju na državnoj i lokalnoj razini.

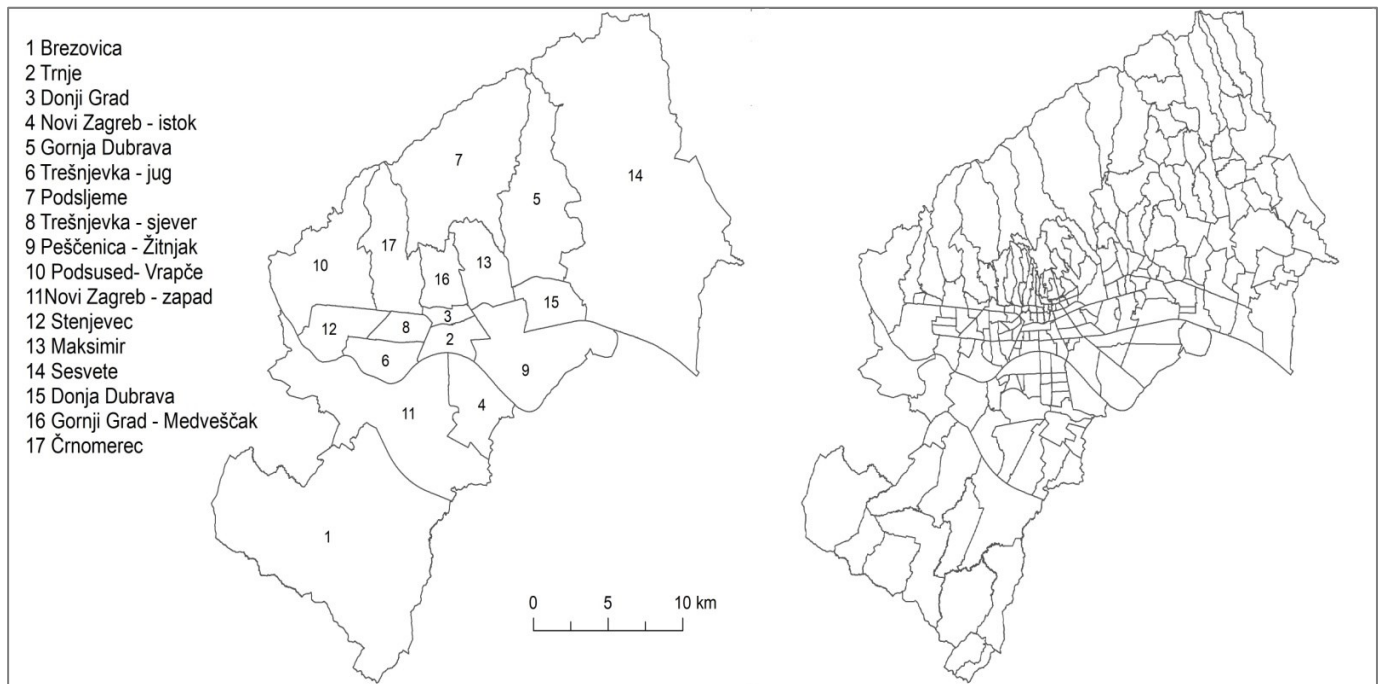
Na državnoj se razini, svake četiri godine održavaju parlamentarni izbori, a svake pete godine izbori za predsjednika Republike Hrvatske. Na lokalnoj razini, Vlada Republike Hrvatske svake četvrte godine raspisuje izbore. Pravilo je, da se ti izbori održavaju treće nedjelje u mjesecu svibnju i tada se biraju članovi predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne samouprave, općinski načelnici, gradonačelnici i župani te njihovi zamjenici (Đulabić, 2013).

Prvi lokalni izbori u Republici Hrvatskoj nakon njenog osamostaljenja održani su 1993. godine. Od tada do danas ukupno je održano osam lokalnih izbora na razini Republike Hrvatske (1993., 1997., 2001., 2005., 2009., 2013., 2017. i 2021.).

Tema ovog diplomskog rada jest GIS analiza jednog od najznačajnijih političkih događaja održanog 2021. godine, a to su lokalni izbori u Gradu Zagrebu. Naime, nakon dvadeset godina obnašanja dužnosti gradonačelnika, Milan Bandić je iznenada preminuo te je izabran novi gradonačelnik, a dogodila se i promjena u podršci strankama u Gradskoj skupštini (Raos, 2021). Izbori za funkciju gradonačelnika oduvijek su privlačili veliku medijsku pozornost, ali i najjače stranke u državi da ponude svoje kandidate, jer je gradonačelnik Grada Zagreba, uz predsjednika Vlade i predsjednika države, najvažnija politička osoba u Republici Hrvatskoj.

Od ukupno deset kandidata za mjesto gradonačelnika, posebno se isticao kandidat zeleno- lijeve koalicije Možemo!, Tomislav Tomašević, koji je u drugom krugu lokalnih izbora pobijedio Miroslava Škoru, predsjednika Domovinskog pokreta. Rezultati lokalnih izbora prostorno su analizirani na razini 17 gradskih četvrti (sl.1.), za Gradsku skupštinu i gradonačelnika, unutar Grada Zagreba kao administrativne cjeline.

Osnovni cilj istraživanja u okviru ove teme je stvaranje prostorne baze podataka rezultata lokalnih izbora u Gradu Zagrebu i pokazatelja socioekonomske strukture stanovništva kako bi se primjenom GIS metoda utvrdile poveznice između određenih glasačkih preferencija i određenih obilježja stanovništva te njihov prostorni odraz. Prije svega potrebno je definirati znanstvene pretpostavke - hipoteze.

Sl. 1. Prostorne jedinice Grada Zagreba upotrebljene u radu - gradske četvrti (17) i mjesni odbori (218)

Izvor: Registar prostornih jedinica (2011)

1.1. Hipoteze

Na samom početku istraživanja postavljaju se hipoteze koje se kroz istraživanje provjeravaju kako bi se dobio bolji uvid u definiranju ciljeva istraživanja i hipoteza koje se koriste. Radi što točnije analize, u procesu istraživanja, mogu se dodati i dodatne hipoteze.

Hipoteze pružaju mogućnost objektivnije i šire analize rezultata istraživanja, kako bi se nakon obrade dobivenih podataka, mogle potvrditi ili opovrgnuti prvotno postavljene hipoteze.

„Hipoteza je znanstvena pretpostavka postavljena za objašnjenje neke pojave koju treba provjeriti i dokazati (ili opovrgnuti) da bi postala vjerodostojna znanstvena teorija ili zakon.“
 (Ribanović, 2019 prema Klaić, 1988)

U ovom diplomskom radu, istraživanje se temelji na dokazivanju ili opovrgavanju sljedećih hipoteza :

1. U rezultatima lokalnih izbora 2021. vidljivi su prostorni klasteri pojedinih političkih opcija
2. U Gradu Zagrebu postoji povezanost klastera s određenim socioekonomskim pokazateljima stanovništva na razini gradskih četvrti.
3. Postoji razlika u biračkim preferencijama između središnjih i rubnih dijelova Grada Zagreba

1.2. Metodologija

Prilikom izrade diplomskog rada korišteni su službeni rezultati lokalnih izbora za 2021. godinu koji su preuzeti s internetskih stranica Državnog izbornog povjerenstva (u radu: DIP) i kao takvi su obrađeni na razini 17 gradskih četvrti i 218 mjesnih odbora, za Gradsku skupštinu i gradonačelnika Grada Zagreba.

Kao uvjet za ulazak u saziv Gradske skupštine korišten je prag od 5%. Pojedine političke opcije, odnosno kandidacijske liste, koje nisu prešle taj prag objedinjene su pod zajedničkim nazivom "ostali". Nadalje, kartografski je prikazana prostorna distribucija glasova, za oba kruga lokalnih izbora, svih političkih stranka i kandidata koji su ostvarili više od 10% ukupnih glasova birača. Za demografski dio studije, korišten je Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. godine koji je prvotno bio odgođen zbog pandemije COVID-19, a potom je proveden u razdoblju od 13. rujna do 14. studenoga prema stanju na dan 31. kolovoza 2021. godine.

Iako je od tog popisa prošlo gotovo dvije godine, nisu objavljeni svi podaci na stranicama Državnog zavoda za statistiku. Od dostupnih podataka analizirani su: promjena broja stanovnika, indeks starosti, udio visokoobrazovanog stanovništva te stopa nezaposlenosti.

Budući da su dostupni samo podaci o zaposlenima po gradskim četvrtima za 2021. godinu prema mjestu rada, a broj nezaposlenih se iskazuje prema prebivalištu nezaposlene osobe, u izračunavanju stope nezaposlenosti korišteni su podaci o radnosposobnom stanovništvu (od

15 do 64 god.) za 2021. godinu. Ti podaci dobiveni su iz Statističkog atlasa gradskih četvrti Grada Zagreba. Prvotno je planirana i analiza na razini mjesnih odbora, međutim kako socioekonomski podaci nisu dostupni na toj razini, svi podaci su analizirani na razini gradskih četvrti.

Kako bi se utvrdilo korespondiraju li rezultati lokalnih izbora sa socioekonomskim pokazateljima, primjenjuju se alati prostorne statistike u GIS softveru, točnije korištena je metoda analize vrućih točaka ili Hot Spot Analysis. Problem se pojavio kod korištenja GIS metoda za utvrđivanje grupiranja prema atributivnim obilježjima kod kojih softver preporučuje da je za idealnu provedbu analize potrebno više od 30 prostornih jedinica, što možda predstavlja određeni nedostatak, ali je neizbježan. Hot spot analiza izrađena je samo za političke stranke prvog kruga lokalnih izbora koje su s 10% glasova birača ušle u Gradsku skupštinu te za konačne rezultate drugog kruga lokalnih izbora, za gradonačelnika, kako bi se utvrdila korespondencija s navedenim rezultatima lokalnih izbora. Također, kako su rezultati izbora bili dostupni na razini mjesnih odbora, provedena je analiza vrućih točaka drugog kruga izbora za gradonačelnika kako bi se identificirala područja s većim ili manjim odstupanjima. Iako se radi o analizi rezultata izbora koji su analizirani metodom vrućih točaka na razini detaljnijih jedinica (mjesnih odbora), rezultati su uspoređeni sa socioekonomskim pokazateljima na razini gradskih četvrti što doprinosi potvrdi hipoteze o korespondiranju rezultata izbora i određenih socioekonomskih obilježja stanovništva vjerojatno i na nižim razinama.

Tematske karte napravljene su u Esrijevom programu ArcMap 10.3., dok je kao teorijska podloga korištena literatura eminentnih domaćih i stranih autora.

1.3. Prostorni obuhvat

Prostorni okvir ovog rada je područje Grada Zagreba koji sukladno Zakonu o Gradu Zagrebu, ima status grada i županije. Smješten na južnim obroncima Medvednice i na obalama rijeke Save, Grad Zagreb se prema popisu stanovništva iz 2021. godine prostire na površini od 641,24 km² te je najgušće naseljena županija u Republici Hrvatskoj s 1 196,3 st./km². U odnosu na hrvatski prosjek (68,4 st./km²), Grad Zagreb je iznadprosječno gusto naseljeno područje.

Nakon ukidanja mjesnih zajednica 1993. godine, ova administrativno-teritorijalna cjelina podijeljena je na 17 gradskih četvrti, koje su 14. prosinca 1999. godine formirane Statutom Grada Zagreba (Hrženjak, 2011). Unutar gradskih četvrti 2009. godine osnovano je i 218 mjesnih odbora (Đulabić, 2013).

Gustoća stanovništva od zadnjeg popisa 2011. godine ima tendenciju smanjenja na razini Grada Zagreba, ali i na razini manjih prostornih jedinica - gradskih četvrti (tab. 1.).

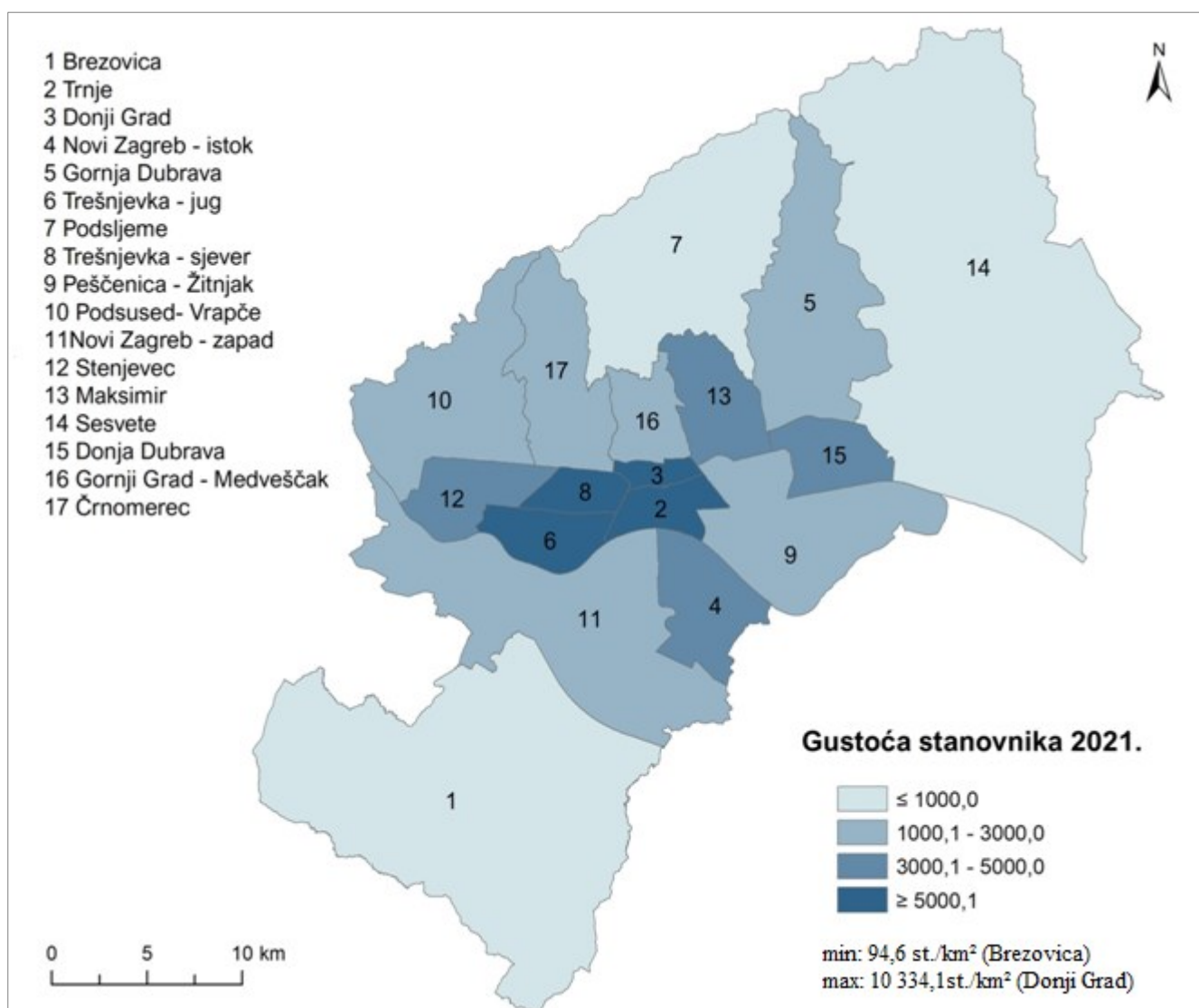
Tab. 1. Gustoća stanovnika Grada Zagreba prema popisu 2011. i 2021. godine

Gradska četvrt	Gustoća stanovnika 2011.	Gustoća stanovnika 2021.
Donji Grad	12 259,6	10 334,1
Gornji Grad-Medveščak	3 041,5	2 595,6
Trnje	5 744,8	5 508,0
Maksimir	3 266,7	3 163,4
Peščenica-Žitnjak	1 600,7	1 502,5
Novi Zagreb-istok	3 570,4	3 379,6
Novi Zagreb-zapad	927,7	1 020,5
Trešnjevka-sjever	9 539,6	9 117,7
Trešnjevka-jug	6 775,8	6 638,6
Črnomerec	1 595,4	1 576,3
Gornja Dubrava	1 529,6	1 440,9
Donja Dubrava	3 370,1	3 108,2
Stenjevec	4 198,5	4 400,5
Podsused-Vrapče	1 264,4	1 241,0
Podsljeme	323,5	320,2
Sesvete	423,7	428,5
Brezovica	94,5	94,6
Grad Zagreb	1 232,0	1 196,3

Izvor: DZS (2011 i 2021)

Zbog svoje urbane opremljenosti i raznolikosti sadržaja, gradske četvrti Donji Grad i Gornji Grad-Medveščak smatrale su se najpoželjnijom lokacijom za stanovanje sve do potresa 2020. godine. Visoke cijene nekretnina, užurban način života, želja za mirom i životom u prirodi potaknula je pretežno staro stanovništvo, ali i mlade obitelji s djecom da se presele u rubne dijelove Grada Zagreba.

Prema popisu 2021. godine jedino gradske četvrti Brezovica, Sesvete i Novi Zagreb-zapad bilježe porast broja stanovnika na jedinici površine (km²) (tab. 1.). Međutim, navedene četvrti su i dalje slabije naseljene u odnosu na središnji dio Grada Zagreba što je prikazano na slici (sl.2.).

Sl. 2. Gustoća stanovništva Grada Zagreba po gradskim četvrtima prema popisu 2021. godine

Izvor: DZS (2021)

Gustoća naseljenosti značajno se razlikuje od središta prema rubnim dijelovima. Uočava se prostor gusto naseljenog urbanog središta Grada Zagreba u kojem se ističu gradska četvrt Donji Grad (10 334,1 st./km²), Trnje (5 508,0 st./km²), Trešnjevka-sjever (9 117,7 st./km²) i Trešnjevka-jug (6 638,6 st./km²).

Najmanju gustoću stanovnika imaju rubni, slabije urbanizirani dijelovi Grada Zagreba, tj. gradske četvrti Brezovica (94,6 st./km²), Sesvete (428,5 st./km²) i Podsljeme (320,2 st./km²). Naime, u gradskoj četvrti Brezovica prevladava nizinski reljef s poljoprivrednim krajolikom, dok su gradske četvrti Sesvete i Podsljeme smještene na pretežno brežuljkastom krajoliku, tj. na obroncima Medvednice. Najveći dio stanovnika u tim četvrtima smješten je uz prometne pravce u dolinama, dok manji dio stanovnika živi u raspršenim naseljima na brežuljcima (Šišak, 2022). Gradske četvrti Brezovica i Sesvete čine 45% površine Grada Zagreba (Grad Zagreb, n.d.).

2. GEOGRAFIJA IZBORA

Geografija izbora ili elektoralna geografija (lat. electio, izbor, biranje), kao dio političke geografije, proučava odnose između prostora i političke volje stanovništva koje na tom prostoru živi.

Radovan Pavić (1992) govori o geografiji izbora kao o vezi izbornog i prostornog fenomena, gdje se proučava oblik i veličina izbornih jedinica, odnosno biračkog tijela prema geografskim, naročito socioekonomskim, demogeografskim i drugim socijalnim sadržajima. Naime, ona na temelju socioekonomskih i demografskih pokazatelja može poslužiti u određivanju prostornog utjecaja stranaka (Miguel, 2016). Geografija je važna jer proučavanju izbora daje novu dimenziju. Geografi posebno naglašavaju proučavanje izbornog ponašanja prema lokaciji, prostornoj interakciji i distribuciji (Kavianirad i Rasouli, 2015).

Prema Johnstonu (2015) izborna geografija se bavi izradom karta koje prikazuju geografsku distribuciju glasova pojedinih političkih opcija ili kandidata poslije provedenih izbora.

Elektoralna geografija se pojavljuje u Francuskoj početkom 20. stoljeća u radovima Andrea Siegfrida, koji se smatra začetnikom izborne geografije. Zahvaljujući svom ocu, koji je bio gradonačelnik grada Le Havrea, Siegfrid je jedan od prvih koji je pokušao spojiti politiku i geografiju te je u tome i uspio. Zahvaljujući njemu, sve više znanstvenika na području zapadne i sjeverne Europe te Sjedinjenih Američkih Država počinje objavljivati radove na temu geografije izbora. Najveći broj radova, vezanih uz izbornu geografiju, objavljen je u 70-im godinama dvadesetog stoljeća, kada ova poddisciplina političke geografije doživljava znanstveni procvat.

U Hrvatskoj, razvoj geografije izbora započinje prvim višestranačkim izborima, početkom devedesetih godina prošlog stoljeća.

Od tada do danas, geografija izbora se pojavljuje u radovima geografa i leksikografa Mladena Klemenčića koji je objavio svoj rad na temu *Izbori u Hrvatskoj 1990 – elektoralnogeografska analiza odabranih primjera* (1991) te u djelima političara, geografa, geopolitičara i ekonomista Radovana Pavića. Svoje kolumne i analize na temu izbora u Hrvatskoj objavljuje i politolog Višeslav Raos koji u svom stručnom radu *Zagrebački izbori: preklapanje lokalnog i nacionalnog* (2021) ističe kako suvremeni zagrebački izbori do sada nisu bili predmetom politoloških istraživanja.

Prema Raosu (2013) u vrlo centraliziranim zemljama kao što je Hrvatska, birači lokalne izbore smatraju izborima nižeg ranga, međutim oni imaju nekoliko vrlo važnih funkcija.

Izbori služe za promociju novih "stranačkih zvijezda" od kojih se očekuje uspjeh na nacionalnim izborima, provjeravaju svoju popularnost među biračima te ulaze u koalicije s drugim strankama.

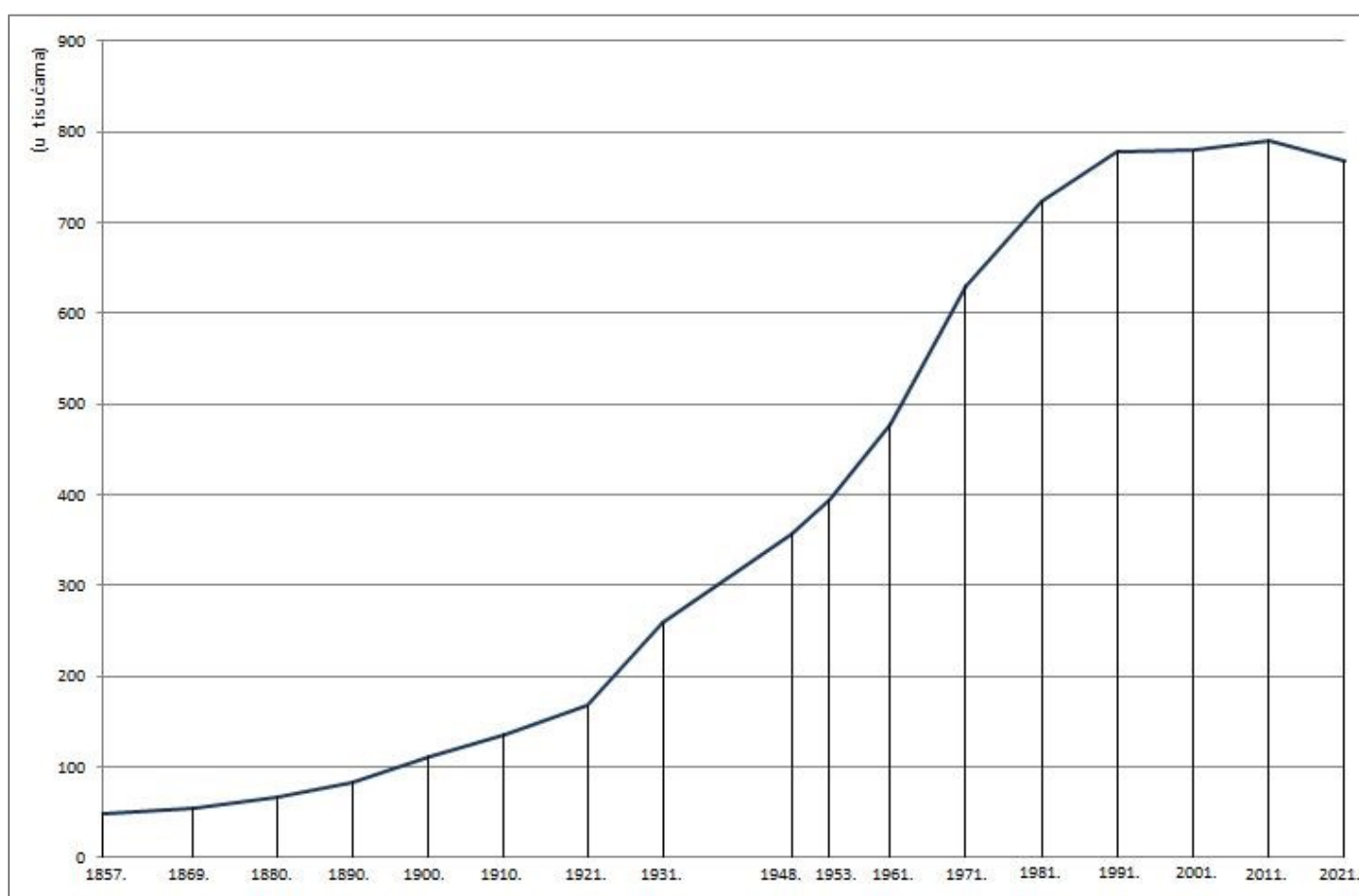
Na sveučilišnoj razini objavljeno je nekoliko radova na temu lokalnih izbora, u Gradu Zagrebu, posebno se ističe završni rad *Prostorna distribucija glasova na lokalnim izborima u Gradu Zagrebu* (Čelebićanin, 2018).

Objavljeni su i radovi pod nazivom: *Grad Zagreb – ustroj i organizacijska struktura* (Uremović, 2017), *Politička komunikacija kandidata za gradonačelnika Zagreba nadruštvenim mrežama na lokalnim izborima 2021.* (Pavlović, 2021), *Medijska reprezentacija lokalnih izbora 2021. za grad Zagreb* (Kosić, 2021), *Izbori za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj* (Vrban, 2018) te diplomski rad *Analiza sadržaja predizborne kampanje za lokalne izbore u Zagrebu 2021. godine* (Markovinović, 2021).

3. SOCIOEKONOMSKI POKAZATELJI STANOVNIŠTVA GRADA ZAGREBA

Razmatranje osnovnih demografskih trendova možemo započeti analizom ukupnog kretanja stanovništva, koje upućuje na promjene broja stanovnika Grada Zagreba u razdoblju od 1857. do 2021. godine te predstavlja svojevrstan uvod u analizu odabranih socioekonomskih pokazatelja.

Ukupno kretanje stanovništva definira se kao “promjena broja stanovnika na određenom području i u određenom vremenu, nastala pod utjecajem različitih čimbenika (nataliteta, mortaliteta, migracija, rata)” (Wertheimer- Baletić, 1999).

Sl. 3. Ukupno kretanje stanovništva Grada Zagreba od 1857. do 2021. godine

Izvor: DZS (2011 i 2021)

Nakon prvog općeg popisa stanovništva 31. listopada 1857. godine (u sklopu Habsburške Monarhije), pa do danas, provedeno je ukupno sedamnaest popisa na temelju kojih možemo pratiti kretanje broja stanovnika istraživanog područja (sl. 3.).

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (u ostaku teksta DZS) broj stanovnika u Gradu Zagrebu je od 1857. godine s 48 266 porastao na 767 131 stanovnika 2021. godine, međutim kretanje stanovnika nije uvijek bilo ujednačeno.

Ujedinjenjem Kaptola i Gradeca, razvojem manufaktura i izgradnjom željeznice (što je doprinijelo razvoju industrije) započinje trend rasta broja stanovnika u razdoblju od 1857. do 1910. godine (Magaš, 2013). Taj trend rasta stanovništva nastavio se i u razdoblju između prvog i drugog svjetskog rata, kada je raspadom Austrougarske i stvaranjem Jugoslavije potaknut priljev ratnih prognanika i izbjeglica (Ured za demografiju: Demografska kretanja u Gradu Zagrebu, 2020). Sjeverno od pruge žive bogatiji građanski slojevi, dok južno od pruge započinje gradnja siromašnih gradskih četvrti građenih izvan urbanističkih planova (Trnje, Trešnjevka, Vrbik) . Prostor južno od pruge koji je prvobitno bio namijenjen za gospodarske pogone, zbog pritjecanja imigranata postaje njihovo privremeno prebivalište do stjecanja boljih uvjeta za život i preseljenja u prostor sjeverno od pruge. Razvojem industrije u razdoblju od 1948. do 1991. godine Zagreb postaje najveći centar industrije bivše države (Rajić, 2020).

Prema Bašić (2005) faza apsolutne centralizacije stanovništva je preskočena, dok razdoblje do 1971. godine ima obilježje relativne centralizacije gdje stanovništvo grada raste brže od okolice zbog porasta imigracijom, što uzrokuje razvoj satelitskih gradova (Samobor, Zaprešić i Velika Gorica).

Prema Bašić (2005) i Vresk (1984) razdoblje od 1971. do 1991. predstavlja fazu relativne decentralizacije, dok od 1991. godine započinje faza apsolutne decentralizacije kada apsolutni porast stanovništva okolice nadmašuje porast samog grada. Domovinski rat u Republici Hrvatskoj utjecao je na ukupno kretanje broja stanovnika. Naime, velik broj prognanika iz ratom okupiranih područja pronašao je svoje utočište u Gradu Zagrebu.

Po završetku rata, dio prognanika vratio se u svoje domove, a manji dio ostaje u Zagrebu ili naseljava okolna područja. Prognanici koji su odlučili ostati naseljavaju rubna područja Grada Zagreba, a na njihovu odluku utjecala je i relativno niska cijena građevinskog zemljišta (Rajić, 2020).

U međupopisnom razdoblju od 1991. do 2001. godine broj stanovnika neznatno je u porastu. Prema popisu stanovnika 2001. godine, iznosi 779 145 stanovnika dok je 1991. taj broj iznosio 777 826 stanovnika, što je porast od 0,17%. Potrebno je napomenuti da je promijenjena definicija ukupnog stanovništva gdje se podaci o popisu iz 2001. godine odnose i na stanovništvo koje je odsutno godinu dana i duže, dok je ono isključeno iz popisa stalnog stanovništva 2011. godine.

Od prvog popisa 1857. godine, najveći broj stanovnika Grada Zagreba zabilježen je 2011.

godine kada je iznosio 790 017 stanovnika, dok je prema konačnim rezultatima popisa stanovništva 2021. godine, broj stanovnika u Gradu Zagrebu iznosio je 767 131 stanovnika, što pokazuje da se broj stanovnika smanjio za 2,96%.

Iako je Zagreb najgušće naseljeno područje u kojem prema popisu iz 2021. godine živi 19,8% stanovnika Republike Hrvatske u novije vrijeme demografski trendovi porasta se smanjuju i preusmjeravaju prema periferiji Grada.

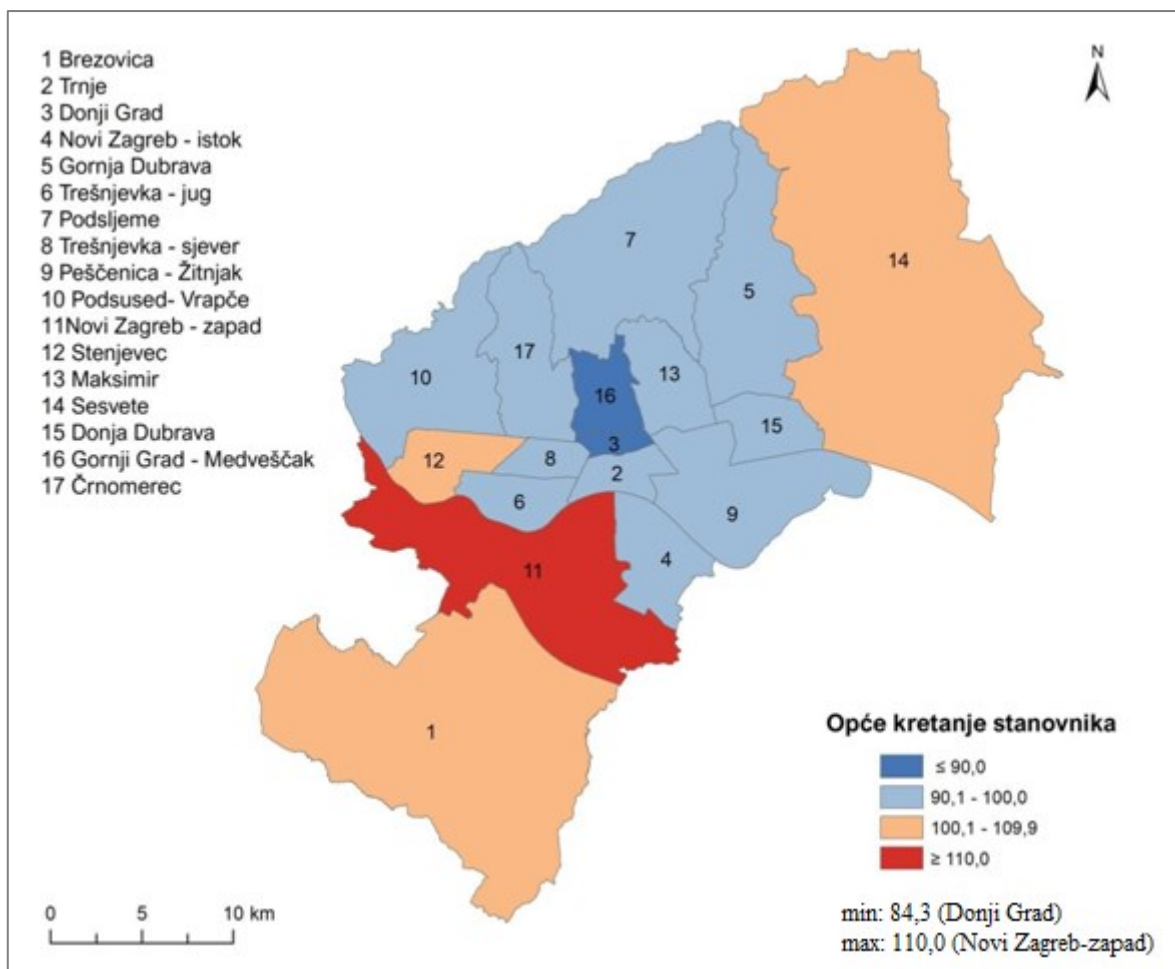
Naime, u posljednjem međupopisnom razdoblju od 2011. do 2021. godine broj stanovnika se nije povećavao prirodnim putem zbog visokog mortaliteta ostarjelog stanovništva, nego isključivo doseljavanjem odnosno imigracijom iz drugih županija i iz inozemstva (Ured za demografiju: Demografska kretanja u Gradu Zagrebu, 2020). Istovremeno, dolazi do porasta migracija domicilnog stanovništva prema okolici i do odljeva mlade radne snage u inozemstvo što je potaknuto ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju (Rajić, 2020).

3.1. Socioekonomski pokazatelji po gradskim četvrtima

3.1.1. Opće kretanje stanovništva 2011./ 2021. godine

Opće kretanje stanovništva posljedica je prostornog i prirodnog kretanja stanovništva, a utvrđuje se usporedbom podataka između dva popisna razdoblja. U analizi su korišteni podaci popisa iz 2011. godine te konačni podaci popisa iz 2021. godine. Matematičkim izračunom dobiveni rezultati ukazuju da područja s vrijednostima većim od 100 bilježe porast broja stanovnika u navedenom razdoblju, dok područja s vrijednostima manjim od 100 bilježe pad broja stanovnika.

Od ukupno 17 gradskih četvrti, 13 četvrti ili 76,5% svih četvrti imalo je pad broja stanovnika, a samo 4 gradske četvrti (23,5%) zabilježile su porast broja stanovnika. Najveći pad broja stanovnika vidljiv je u središtu Grada Zagreba, točnije u povijesno najstarijim, gradskim četvrtima Gornji Grad-Medveščak i Donji Grad, dok je nešto manji pad broja stanovnika evidentan i u okolnim gradskim četvrtima koje zajedno stvaraju kontinuirano područje negativnih vrijednosti (sl. 4.).

Sl. 4. Stanovništvo Grada Zagreba, po gradskim četvrtima, prema indeksu promjene 2011./2021. godina

Izvor: DZS (2011 i 2021)

Gradska četvrt Donji Grad osnovana je statutom Grada Zagreba 14. prosinca 1999. godine i predstavlja najuže gradsko središte u kojem je koncentrirana glavnina kulturnog života. Iako je izgradnja novih stambenih jedinica povećana, visoke cijene najma stanova i nekretnina, potres 2020. godine te ubrzana turistifikacija strogog centra Zagreba prouzročila je odlazak stanovništva iz navedenih gradskih četvrti (Možemo, n.d.).

Osim zbog pretvaranja stambenog prostora u poslovni (koji je započeo početkom 50-ih godina 20. stoljeća), depopulacija je uzrokovana i starenjem stanovništva. Mlađe stanovništvo iz središta sve više naseljava rubne četvrti Grada Zagreba, dok u središtu ostaje pretežno starije visokoobrazovano stanovništvo i brojna samačka kućanstva.

Četiri gradske četvrti koje su zabilježile porast broja stanovnika su: Novi Zagreb-zapad, Sesvete, Brezovica i Stenjevec.

Unutar tih četvrti postoje razlike između izrazito urbaniziranih i posve ruralnih dijelova.

Najveći indeks promjene (110,0) ima gradska četvrt Novi Zagreb-zapad smještena južno od Save, na jugozapadnom dijelu Zagreba. Prema konačnim rezultatima popisa iz 2021. godine u ovoj gradskoj četvrti živi 63 917 stanovnika, dok je 2011. godine ta brojka iznosila 58 103 stanovnika. Sjeveroistočni dijelovi gradske četvrti Novi Zagreb-zapad izrazito su urbanizirani, dok je dio četvrti izvan obilaznice pretežno ruralan. Stalna izgradnja novih stambenih jedinica utječe na smanjenje ruralnih dijelova i porast broja stanovnika (Rajić, 2020).

Druga po redu je gradska četvrt Stenjevec s indeksom promjene 104,8, dok ju prate gradska četvrt Sesvete (101,1) te gradska četvrt Brezovica s indeksom promjene od 100,1.

Navedene četvrti također karakterizira izgradnja novih stambenih jedinica (koje su cjenovno jeftinije od nekretnina u središtu) sa stalnim priljevom novih stanovnika. Međutim, nova gradnja stambenih kompleksa često nije praćena razvojem popratne infrastrukture. Naime, maksimalno se iskorištava svaki kvadrat prostora za profit, a ne uvažavaju se potrebe ljudi koji tamo žive (Možemo, n.d.).

Gradska četvrt Brezovica obuhvaća najjužniji, pretežno ruralni, dio Grada Zagreba i kao takva privlači mlade obitelji s djecom koji se iz gradske vreve sele u mirniji kraj. Ulaganjem u infrastrukturu, parkove i bolju prometnu povezanost, povećat će se broj mladih s djecom što može potaknuti želju za bavljenjem poljoprivredom i očuvanjem okoliša, radi ugodnijeg i zdravijeg života djece. Prednost Brezovice je upravo u tome što pruža smještaj u ruralnom području, a opet nalazi se u neposrednoj blizini grada.

Slična situacija je i u gradskoj četvrti Sesvete, čija naselja na sjeveru, uz granicu Krapinsko-zagorske županije imaju karakteristike ruralnog prostora (Papić, 2022).

Na slici (sl.4.) vidimo da se gradske četvrti s najvećim indeksom promjene nalaze na jugozapadnom i istočnom djelu Grada Zagreba (te prigradske dijelove Zagreba možemo okarakterizirati kao područja pozitivnih vrijednosti). Jedan od razloga povećanja broja stanovnika u tim područjima je i mjera roditelj odgojitelj, kojom su korisnici dobivali plaću iz proračuna Grada Zagreba kako bi se brinuli o svojoj djeci. Najveći broj korisnika ove mjere živi na području gradskih četvrti Sesvete (15,4 %), Novi Zagreb-zapad (8,9 %), Gornja Dubrava (14,1%), Donja Dubrava te Peščenica-Žitnjak (8,3 %) (Grad Zagreb: Izvješće o mjeri roditelj odgojitelj za 2021., 2022).

Indeks promjene Grada Zagreba za razdoblje od 2011. do 2021. iznosi 97,1, dok je ta brojka na razini Republike Hrvatske još niža i iznosi 90,4. Obje vrijednosti su ispod 100,0 što znači da je na razini Grada Zagreba i Hrvatske u navedenom razdoblju zabilježen pad broja stanovnika. Situacija nije iznenađujuća s obzirom na to da je Hrvatska prema brojnim znanstvenicima (Mišetić i Nejašmić, 2004) u fazi izumiranja ako se ne stvori strategija za poboljšanje

demografske slike Hrvatske.

3.1.2. Indeks starenja stanovništva

Indeks demografske starosti ili indeks starenja je postotni udio stanovništva starijeg od 60 godina i stanovništva mlađeg od 19 godina. Smatra se da demografska starost počinje kada indeks starosti dosegne kritičnu vrijednost od 40,0 (40 starih na 100 mladih) (Nejašmić, 2005). Prema podacima DZS-a 2011. godine indeks starenja Grada Zagreba iznosi 118,9, dok je 2021. godine povećan na 137,2. To upućuje na činjenicu da je stanovništvo Grada Zagreba u podmaklom procesu starenja. Situacija nije ništa povoljnija ni na razini gradskih četvrti gdje je starenje također dominantan proces. Nažalost, sve gradske četvrti nalaze se iznad “kritične” vrijednosti od 40,0 u oba popisa stanovništva (tab. 2.).

Tab. 2. Indeks starenja stanovništva Grada Zagreba po gradskim četvrtima za 2011. i 2021. godinu

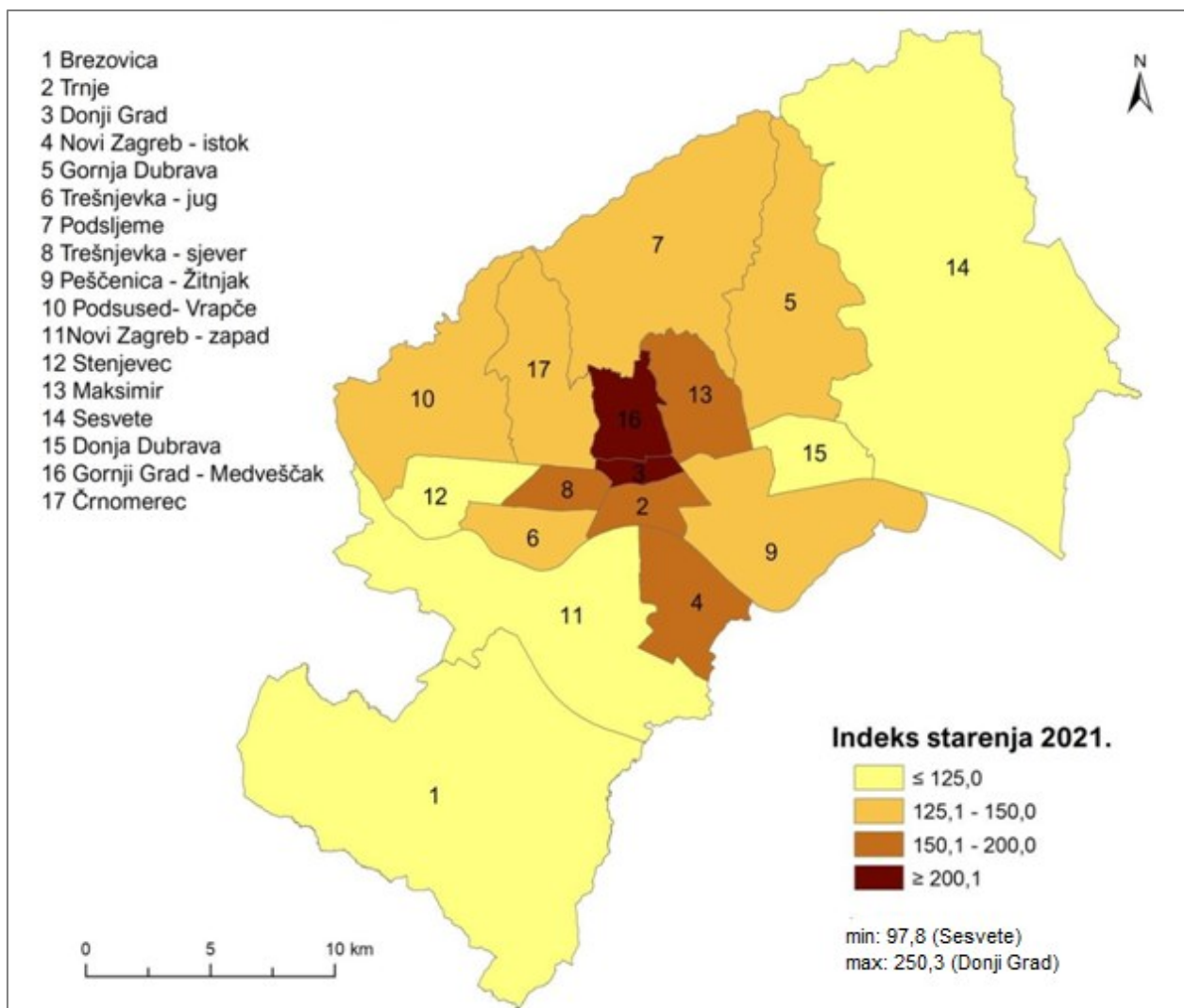
Gradske četvrti	Indeks starenja 2011.	Indeks starenja 2021.

Brezovica	96,0	124,6
Črnomerec	135,7	144,6
Donja Dubrava	85,8	121,2
Donji Grad	240,5	250,3
Gornja Dubrava	94,3	128,7
Gornji Grad-Medveščak	193,4	208,1
Maksimir	143,3	153,8
Novi Zagreb-istok	175,5	179,2
Novi Zagreb-zapad	95,4	102,2
Peščenica-Žitnjak	106,4	137,7
Podsljeme	104,3	125,8
Podsused-Vrapče	112,1	133,6
Sesvete	72,2	97,8
Stenjevec	71,5	103,8
Trešnjevka-jug	139,9	140,6
Trešnjevka-sjever	136,4	156,1
Trnje	164,2	166,7
Grad Zagreb	118,9	137,2

Izvor: DZS (2011 i 2021)

Prema indeksu demografske starosti 2021. godine najpovoljniji indeks starenja ima pet gradskih četvrti (Brezovica, Sesvete, Donja Dubrava, Stenjevec i Novi Zagreb-zapad) i njihov indeks starenja iznosi manje od 125,0. "Najmlađom" gradskom četvrti smatra se četvrt Sesvete s indeksom starenja od 97,8, dok se "najstarijim" gradskim četvrtim, s indeksom starenja većim od 200,0, smatraju četvrti Donji Grad i Gornji Grad-Medveščak. Većina gradskih četvrti Grada Zagreba nalazi se u rasponu između 125 i 150 indeksa starenja.

Na slici (sl. 5.) je vidljivo da središnji dio Grada Zagreba, tj. središnje gradsko područje ima pretežno starije stanovništvo te da stupanj ostarjelosti populacije opada prema rubnim dijelovima Grada. Tako su rubne gradske četvrti naseljene znatno mlađim stanovništvom, koje se pretežno doselilo iz drugih dijelova zemlje, ali i iz susjedne Bosne i Hercegovine.

Sl. 5. Indeks starenja stanovništva Grada Zagreba po gradskim četvrtima 2021. godine

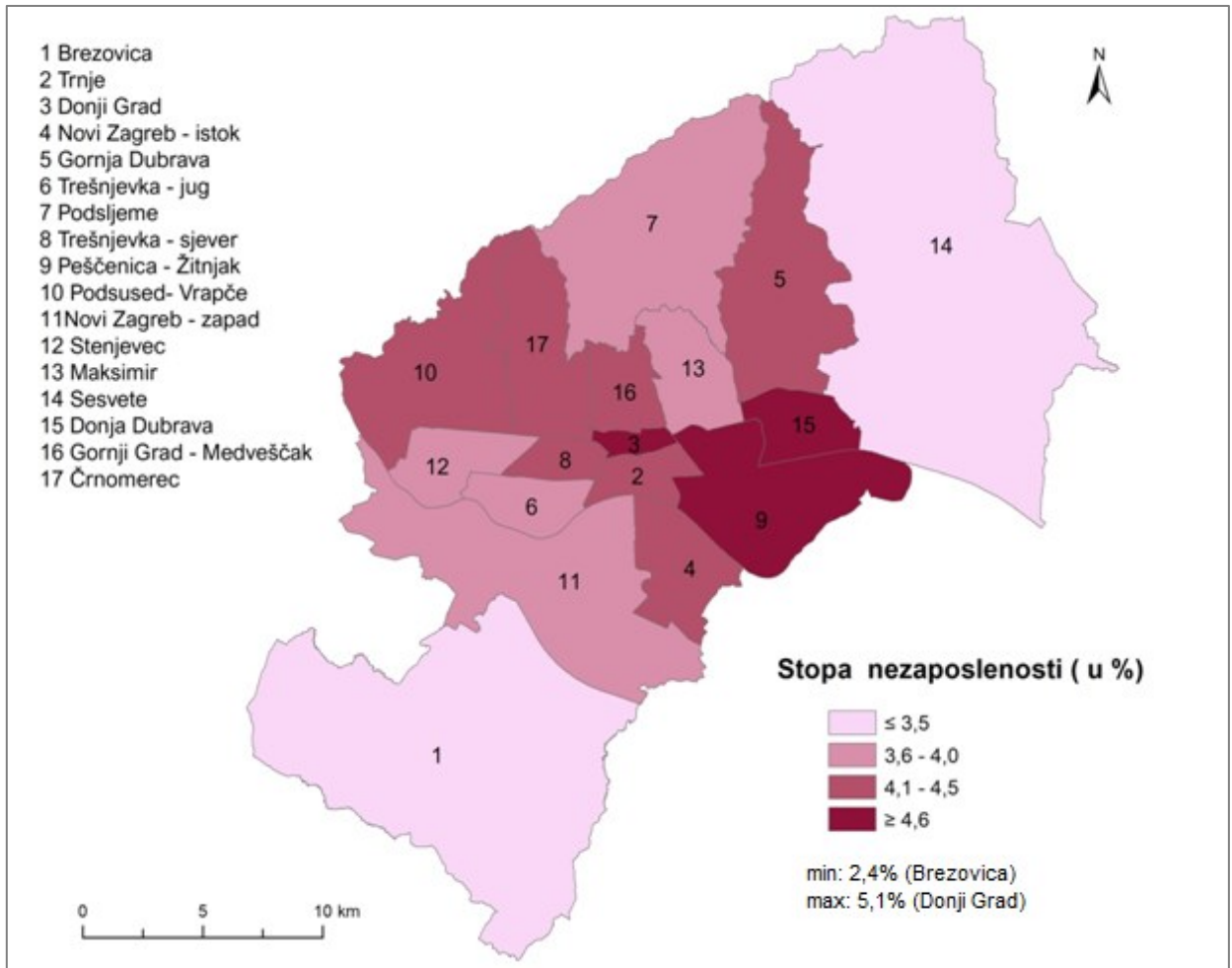
Izvor: DZS (2021)

U rubnim četvrtima na sjeveroistočnom dijelu Grada (Sesvete, Gornja Dubrava, Donja Dubrava i Peščenica-Žitnjak) živi najveći broj romske populacije, koji ima nisku razinu obrazovanja i karakterističan način života.

Navedeni podaci govore o ubrzanom starenju zagrebačkog stanovništva, tj. da se bilježi pad mlade populacije i porast stare što nikako nije dobro za buduće naraštaje. Isti problem pojavljuje se i u ostatku Republike Hrvatske. Velik uzrok starenja je odlazak radnosposobnog stanovništva iz zemlje koji se može spriječiti povećanjem standarda i kvalitete života. To bi rezultiralo smanjenjem opterećenosti mirovinskog fonda i povećanjem prihoda u državnom proračunu (Lamza Maronić i dr., 2012.). Prema (Obadić i Smolić, 2007.) mirovinski sustav Republike Hrvatske je dugoročno neodrživ ako se ne zaustavi odljev radnosposobnog stanovništva.

3.1.3. Stopa nezaposlenosti

Prema gospodarskoj aktivnosti ukupno stanovništvo se dijeli na ekonomski aktivno i ekonomski neaktivno. U ovom poglavlju naglasak je na ekonomski aktivnom stanovništvu, točnije kartografski su prikazani rezultati stope nezaposlenosti na razini gradskih četvrti (sl. 6.). Stopa nezaposlenosti određuje se kao omjer broja nezaposlenih radnika u odnosu na broj radnosposobnog stanovništva u dobi od 15 do 64 godine. Prema popisu iz 2021. godine udio nezaposlenih u radnosposobnom stanovništvu Grada Zagreba iznosio je 4,02% .

Sl. 6. Stopa nezaposlenosti u Gradu Zagrebu po gradskim četvrtima 2021. godine

Izvor: Statistički atlas Grada Zagreba (2021)

Na razini gradskih četvrti postoji gradacija stope nezaposlenosti od 2,4 do 5,1%. Četvrti koje se ističu s nešto većim (više od 4,6%) udjelom nezaposlenosti u radnosposobnom stanovništvu su : gradska četvrt Donji Grad, Donja Dubrava i Peščenica-Žitnjak (sl. 6.). Radničke četvrti Donja Dubrava i Peščenica-Žitnjak postale su sjecišta različitih kultura, nacionalnosti i životnih stilova zbog priljeva velikog broja stanovništva. Unatoč velikom broju radnosposobnog

stanovništva, stopa nezaposlenosti je relativno visoka. Naime, u navedenim četvrtima živi velik broj romskih obitelji koje su pretežno nezaposlene i korisnici mjera roditelj odgajatelj. Jedan od razloga nešto veće stope nezaposlenosti u četvrti Peščenica-Žitnjak je propadanje tvornica i poduzeća u kojima je bio zaposlen velik broj stanovništva s tog područja. S najvećom stopom nezaposlenosti od 5,1% ističe se gradska četvrt Donji Grad u kojoj uglavnom živi visok udio visokoobrazovanog stanovništva.

Iako je poznato da je visokoškolsko obrazovanje jedan od uvjeta za bolje zapošljavanje, ono nije usklađeno s potrebama na tržištu rada, odnosno postalo je samo sebi svrha. S obzirom na trenutnu situaciju, veća je potražnja za strukovnim zanimanjima nakon koje učenici izlaze na tržište rada.

S nešto nižim udjelom stope nezaposlenosti ističu se gradska četvrt Brezovica i Sesvete koje pružaju nešto veće mogućnosti za zapošljavanje jer se nalaze u blizini grada i kao takve su atraktivne za smještaj poslovnih prostora. Većina stanovništva tih četvrti ima završeno osnovnoškolsko ili srednjoškolsko obrazovanje.

3.1.4. Udio visokoobrazovanog stanovništva

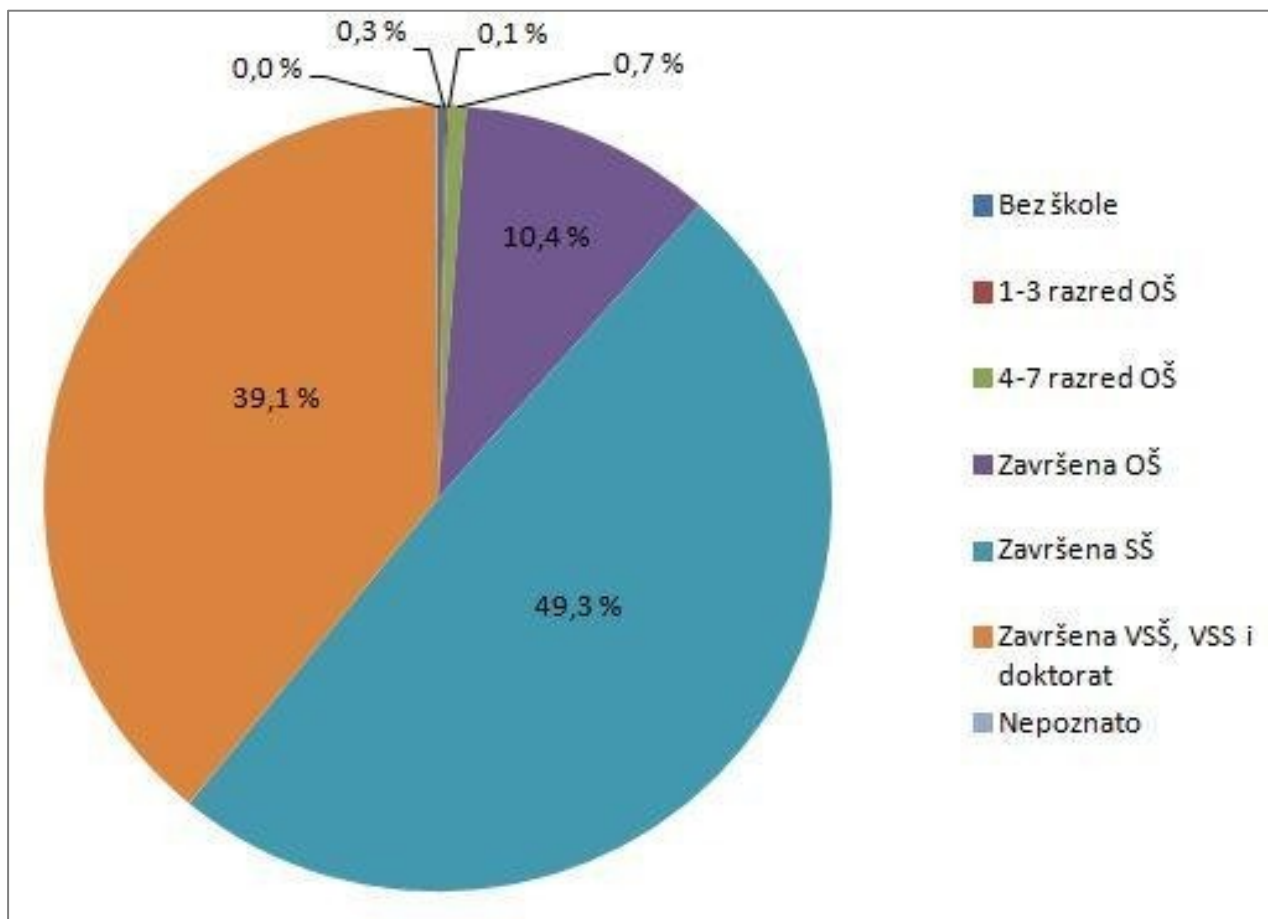
Stupanj obrazovanja stanovništva i društveno-gospodarski razvoj oduvijek su bili u pozitivnoj korelaciji. Dva relevantna pokazatelja stupnja razvijenosti nekog društva su udio nepismenih i struktura stanovništva prema školskoj spremi. Pismenost predstavlja najnižu razinu obrazovanja stanovništva koja je nužna za daljnje školovanje, odnosno stjecanje više školske spreme (Nejašmić, 2005). Uvođenjem obveznog osmogodišnjeg školovanja nakon Drugog svjetskog rata i izumiranjem starijih, pretežno nepismenih, generacija udio nepismenih je u padu. Prema popisu iz 2021. godine udio stanovništva s osnovnoškolskim obrazovanjem se smanjuje, dok istovremeno dolazi do povećanja udjela stanovništva sa završenom srednjom, višom školom i fakultetom (sl. 7.).

Mogućnost zaposlenja, razvoj obrazovnog sustava, državni poticaji i politika zapošljavanja u svrhu razvoja gospodarstva potaknula je stanovništvo na stjecanje dodatnih kvalifikacija, što je rezultiralo porastom udjela visokoobrazovanog stanovništva. Uvođenjem obveznog srednjoškolskog obrazovanja dio mladih koji su završili osnovnu školu, morao bi nastaviti školovanje do stjecanja svoje prve kvalifikacije ili nastaviti svoje školovanje u visokoobrazovnim institucijama.

Zagreb, kao sveučilišni centar s najduljom tradicijom visokog školstva nudi najbolje i najraznovrsnije mogućnosti školovanja u Hrvatskoj. Iz tog razloga veliki broj studenata koji studira u Zagrebu, nakon diplome odabire Zagreb kao mjesto trajnog stanovanja koje nudi bolje

mogućnosti za daljnji razvoj i napredak. Međutim, iako tržište zahtjeva visokoobrazovanu snagu, postoji značajan višak visokoobrazovanog stanovništva koje ono ne uspije apsorbirati, jer ponuda i potražnja na tržištu rada nisu kompatibilne što rezultira povećanom stopom nezaposlenosti radnosposobnog stanovništva.

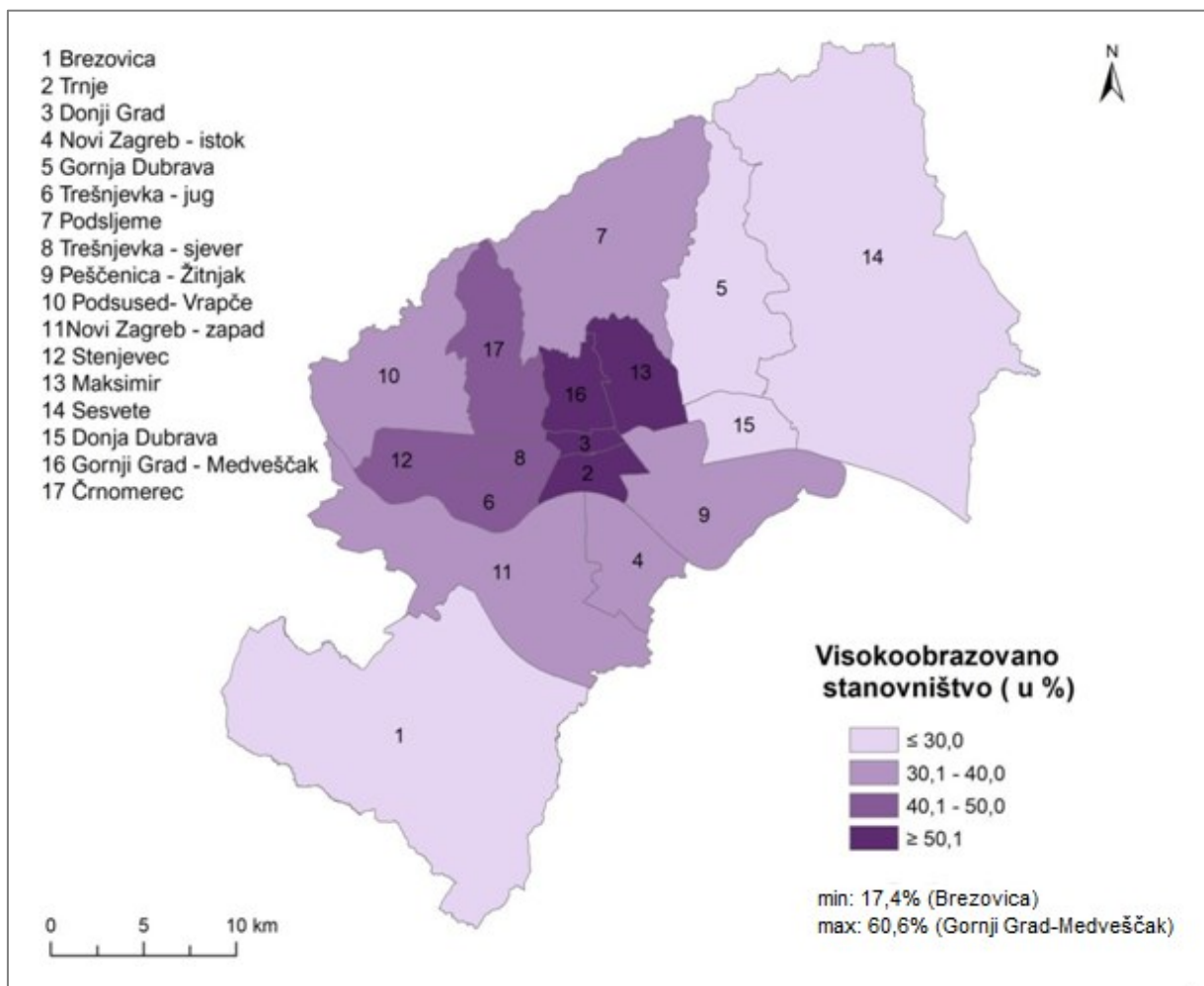
Ako se promatra stanovništvo prema završenom stupnju obrazovanja, najveći udio stanovništva (49,3%) ima završenu srednju školu, dok udio visokoobrazovanog stanovništva iznosi 39,1%. Preostalih 11,5% stanovništva ima završeno osnovnoškolsko obrazovanje ili su bez škole (sl. 7.).

Sl. 7. Stanovništvo Grada Zagreba prema stupnju obrazovanja, popis 2021.

Izvor: DZS (2021)

U daljnjem razmatranju, analizira se udio visokoobrazovanog stanovništva na razini gradskih četvrti (sl. 8.) Vidljivo je, da udio visokoobrazovanog stanovništva opada od središta prema rubnim dijelovima Grada Zagreba. S većim udjelom visokoobrazovanog stanovništva (više od 50%) ističu se gradske četvrti Donji Grad, Gornji Grad-Medveščak, Trnje i Maksimir. Upravo se gradska četvrt Gornji Grad-Medveščak smatra “najobrazovanijom” gradskom četvrti, gdje udio visokoobrazovanog stanovništva iznosi 60,6%, a slijedi ju gradska četvrt Donji Grad sa 59,7% te Trnje sa 51,7% visokoobrazovanog stanovništva. Prema (Šuljok, 2006) postoji poveznica između obrazovanosti stanovništva i dostupnosti visokoškolskih ustanova te kulturnih institucija.

Sl. 8. Udio visokoobrazovanog stanovništva Grada Zagreba 2021. godine

Izvor: DZS (2021)

Manji udio visokoobrazovanog stanovništva imaju četvrti smještene na jugozapadnom i sjeveroistočnom dijelu Grada Zagreba, u kojima se javlja potreba za ulaganjem u infrastrukturu, pogotovo u knjižnice, čitaonice, škole i vrtiće. Četvrt s najmanjim udjelom visokoobrazovanog stanovništva je gradska četvrt Brezovica (17,4%). Slijede ju gradska četvrt Sesvete (21,7 %), Gornja i Donja Dubrava (22,0%) (sl. 8.).

4. Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2021. godine

Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2021. godine, raspisani su temeljem Odluke Vlade Republike Hrvatske i održani su u 2 kruga. Tada su građani tajnim glasovanjem birali gradonačelnika te članove Gradske skupštine. Ovi izbori su specifični po tome što je bivši gradonačelnik Milan Bandić iznenada preminuo te je nakon gotovo 20 godina upravljanja Gradom Zagrebom došlo do smjene vlasti.

Kao potencijalne kandidate za gradonačelnika, svoje kandidature i planove istaknule su brojne osobe iz javne političke scene. Oni ujedno služe kako bi političke stranke, koje tvore vladinu većinu, provjerile svoju popularnost među biračima i odlučile o svojim daljnjim političkim potezima (Raos, 2013).

Lokalni izbori u Gradu Zagrebu u kojem živi četvrtina populacije Republike Hrvatske i u kojem je centralizirana gotovo polovina gospodarskih resursa, izrazito su važni i popularni među najvećim političkim strankama, ali i među građanima. Naime, vlast u Gradu Zagrebu ima velik utjecaj na sve gospodarske grane i institucije.

U narednim poglavljima obrađena je analiza rezultata lokalnih izbora na razini gradskih četvrti Grada Zagreba za gradonačelnika i Gradsku skupštinu. Kartografski su prikazani samorezultati stranaka i političkih kandidata koji su prešli prag od 10% glasova kako bi se kasnije mogla utvrditi korespondencija s određenim socioekonomskim obilježjima. Za te stranke i političke kandidate provedena je i *Hot spot* analiza, tj. analiza vrućih točaka, koja prikazuje grupiranje entiteta s visokim ili niskim vrijednostima. S obzirom na to da su dostupni i podaci na razini mjesnih odbora, izrađena je hot spot analiza rezultata drugog kruga lokalnih izbora za gradonačelnika.

Kako podaci socioekonomskih pokazatelja nisu dostupni na toj razini, kartografski prikaz neće biti uzet u obzir prilikom usporedbe s odabranim socioekonomskim pokazateljima.

4.1. Prvi krug lokalnih izbora

Prvi krug lokalnih izbora održan je 16. svibnja 2021. godine. Izlaznost birača računa se kao udio stanovništva koje je izašlo na izbore u odnosu na ukupno biračko tijelo. Točan odaziv glasača utvrđuje se nakon prebrojavanja glasova, a svi službeni rezultati su objavljeni na stranicama Državnog izbornog povjerenstva (DIP).

Prvom krugu lokalnih izbora pristupilo je 326 975 birača što čini 47,14% stanovnika Grada Zagreba. Prema podacima DIP-a nešto više birača izašlo je prije četiri godine, kada je u prvom

krugu glasovalo 47,62% birača, međutim i tada je izlaznost bila ispod 50%. Tako loša izlaznost birača (ispod 50%) pokazatelj je nezainteresiranosti birača, njihovog nepovjerenja umoguće promjene i poraz demokracije (Podolnjak, 2018).

Na razini gradskih četvrti, najveći odaziv birača (iznad 50%) zabilježen je u gradskim četvrtima Gornji Grad-Medveščak, Donji Grad, Podsljeme, Trnje i Maksimir. Navedene četvrti sastavni su dio središnjeg i sjevernog djela Grada Zagreba.

S najvećom izlaznošću može se pohvaliti gradska četvrt Gornji Grad-Medveščak (52,55%), dok je najmanja izlaznost zabilježena u gradskoj četvrti Donja Dubrava i iznosi 40,67% (tab.3.).

Tab. 3 Izlaznost birača Grada Zagreba po gradskim četvrtima 2021. (1. krug)

Gradska četvrt	Ukupno birača	Glasovalo birača	Izlaznost (%)
Donji Grad	32 604	17 105	52,46
Gornji Grad-Medveščak	25 615	13 460	52,55
Trnje	36 607	18 942	51,74
Maksimir	41 937	21 532	51,34
Peščenica-Žitnjak	48 572	20 663	42,54
Novi Zagreb-istok	50 413	24 925	49,44
Novi Zagreb-zapad	55 787	24 891	44,62
Trešnjevka-sjever	47 604	22 217	46,67
Trešnjevka-jug	56 858	28 152	49,51
Črnomerec	34 028	16 485	48,45
Gornja Dubrava	53 225	23 937	44,97
Donja Dubrava	31 256	12 712	40,67
Stenjevec	46 709	22 182	47,49
Podsused -Vrapče	39 495	17 857	45,21
Podsljeme	16 646	8 766	52,66
Sesvete	65 763	27 903	42,43
Brezovica	10 526	5 246	49,84
Grad Zagreb	693 645	326 975	47,14

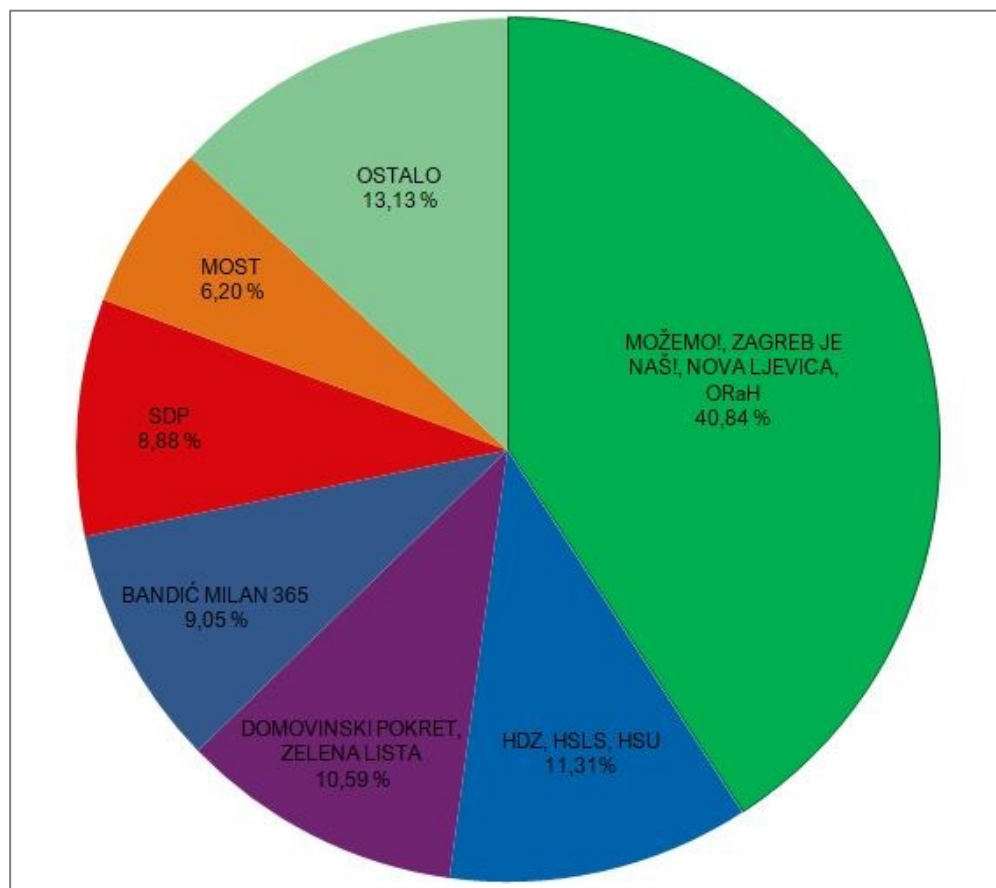
Izvor: Državno izborno povjerenstvo (DIP)

4.1.1. Rezultati izbora za Gradsku skupštinu (po gradskim četvrtima)

Gradska skupština kao predstavničko tijelo Grada Zagreba donosi važne odluke sukladno zakonu i Statutu Grada Zagreba. Nju čini 51 zastupnik koji odlučuje o gradskom proračunu, uređenju mjesne samouprave, raspisuje izbore za članove vijeća gradskih četvrti i mjesnih odbora, odlučuje i o raspisivanju referenduma za opoziv gradonačelnika, upravlja gradskom imovinom, dodjeljuje koncesije te odlučuje o mnogim drugim aktivnostima (Gradska skupština Grada Zagreba, n.d).

Kako je Grad Zagreb jedinica s više od 500 000 stanovnika, za pravovaljanost kandidacijske liste predlagatelji moraju sakupiti minimalno 2 500 potpisa, dok minimalan broj potpisa za političke stranke iznosi 5 000 (Zakon o lokalnim izborima, Narodne novine, br. 144/12, 121/16). Pravovaljanu kandidaturu za Gradsku skupštinu ostvarile su 22 kandidacijske liste. U saziv Gradske skupštine ušlo je samo 6 kandidacijskih lista koje su prešle izborni prag od 5%. Najveći postotak od 40,84% ostvarila je politička platforma Možemo! u koaliciji sa strankama Nova ljevica, Zagreb je naš! i ORaH. Slijedi ju desno orijentirana stranka Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) u koaliciji s Hrvatskom strankom umirovljenika (HSU) i Hrvatskom-socijalno liberalnom strankom (HSLs) koje su osvojile 11,31% glasova. Svoje mjesto u sazivu skupštine sa 10,59% glasova osigurala je i stranka Miroslava Škore- Domovinski pokret u koaliciji s demokršćanskom političkom strankom Zelena lista. Stranka pokojnog Milana Bandića ostvarila je 9,05 posto glasova, a slijede ju Socijaldemokratska partija Hrvatske (SDP) sa 8,88% glasova te Most s ostvarenih 6,20 % glasova.

Stranke koje nisu prešle izborni prag od 5 % objedinjene su pod zajedničkim nazivom „ostali“ (sl. 9.).

Sl. 9. Gradska skupština - udio glasova po strankama/koalicijama 2021. godine

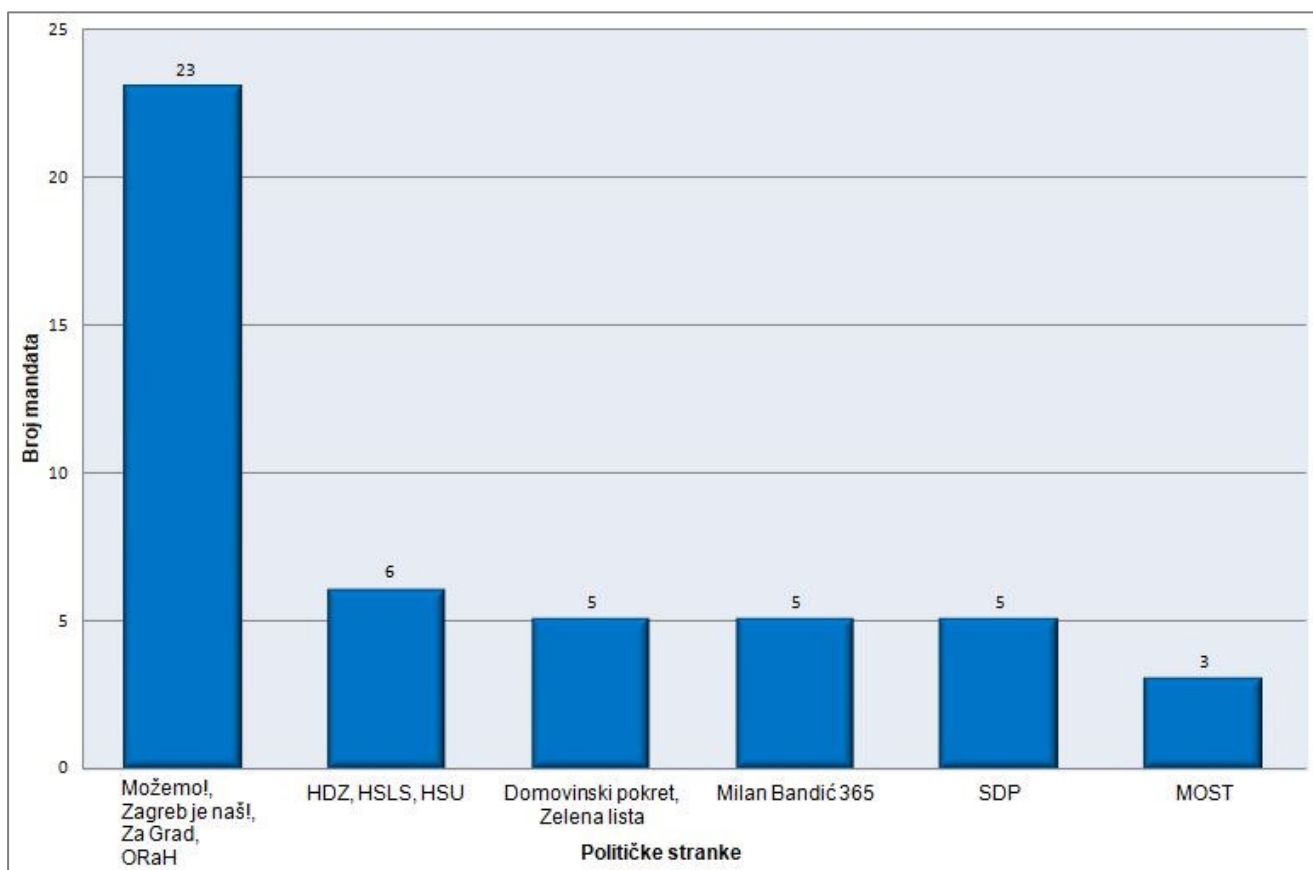
Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

S obzirom na postotak dobivenih glasova, stranke su dobile određeni broj mandata u novom sazivu Gradske skupštine. Dijagram (sl. 10.) prikazuje koliko je pojedina stranka ili koalicija dobila mandata. Uz postojećih 47 novoizabranih zastupnika za Gradsku skupštinu, bira se predstavničko tijelo, odnosno predsjednik Gradske skupštine i do četiri potpredsjednika te jedan zastupnik iz reda srpske nacionalne manjine (Brkulj, 2021).

Uvjerljivi pobjednik s 23 osvojena mandata je stranka Možemo! u koaliciji sa Zagreb je naš!, OraH i Za Grad. Njima je bio potreban jedan mandat kako bi tvorili većinu u Gradskoj skupštini. Drugi po redu, sa 6 osvojenih mandata je stranka Hrvatske demokratske zajednice ukoaliciji s Hrvatskom - socijalno liberalnom strankom i Hrvatskom strankom umirovljenika. U novi saziv skupštine ušao je i Domovinski pokret sa strankom Zelena lista koji je osvojio 5 mandata. S istim brojem zastupnika ušle su i stranka Milana Bandića te stranka Socijal demokratske partije (SDP). Najmanji broj mandata (3) imala je stranka Most.

Na izborima 2021. godine sastav skupštine Grada Zagreba se promijenio. Uz stare, javnosti dobro poznate stranke, svoje mjesto u skupštini osigurale su i novo afirmirane stranke. U

odnosu na izbore održane 2017. godine, možemo reći da je došlo do dramatične promjene u Gradskoj skupštini. Zeleno-lijeva koalicija skočila je s 3 na 23 mandata, dok su stranka Milana Bandića te HDZ i partneri s ukupno 25 mandata pali na 11 (Raos, 2021). Također, u skupštini više neće biti zastupnika Radničke fronte, Hrvatske narodne stranke, GLAS-a, Neovisnih za Hrvatsku te Nezavisne liste Tomislava Stojaka.

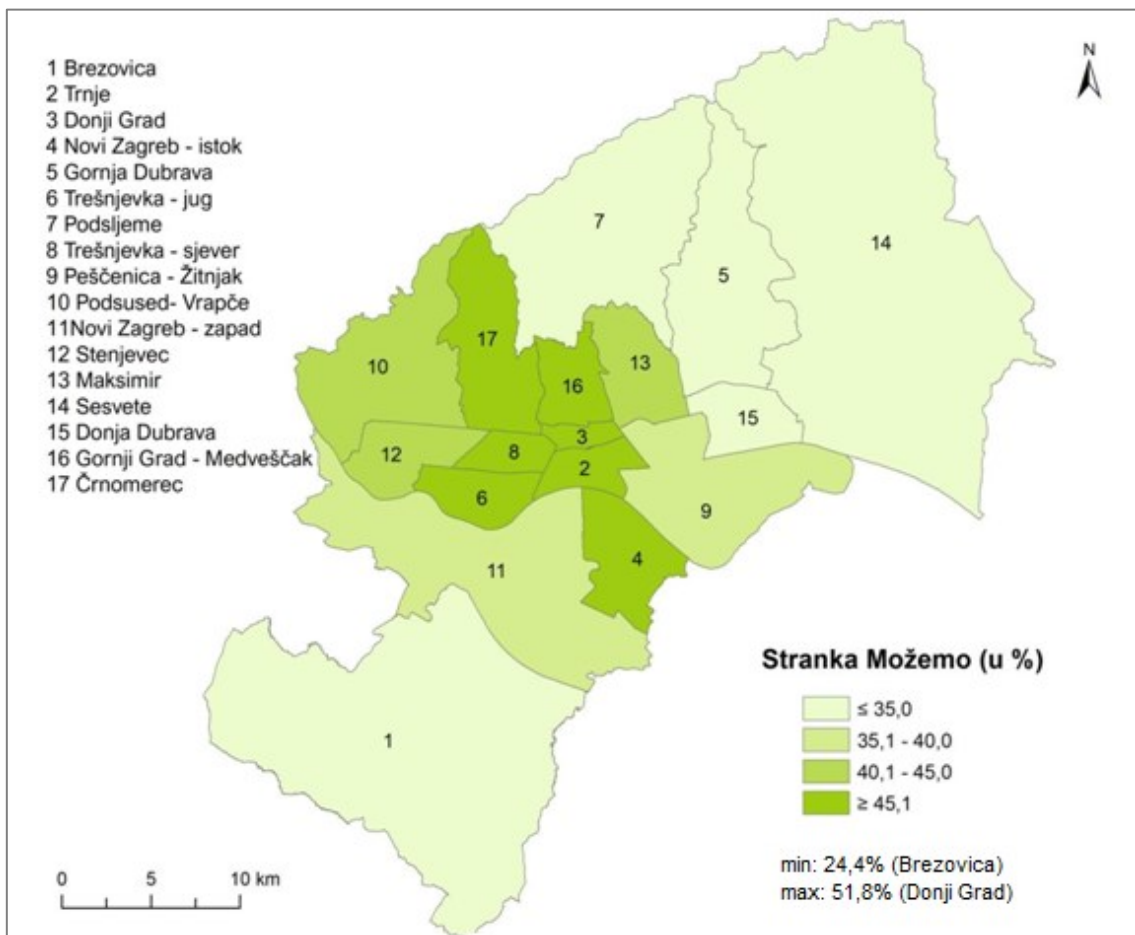
Sl. 10. Raspodjela mandata u Gradskoj skupštini

Izvor: Brkulj (2021)

U nastavku rada, napravljena je prostorna analiza za tri vodeće stranke koje su ostvarile preko 10% glasova. Politička platforma Možemo!, nastala pod vodstvom Tomislava Tomaševića je veliko iznenađenje lokalnih izbora održanih 2021. godine. Naime, ova stranka zelene ljevice s visokih 40,84% ili 130 850 glasova ostvarila je dominantnu prevlast u odnosu na ostale stranke u Gradu Zagrebu. Tim rezultatom potvrđeno je da su građani Grada Zagreba željni promjene i podržavaju program stranke Možemo! u kojem stranka zagovara: brigu o okolišu, promjenu modela upravljanja gradom, rješavanje problema s otpadom, društvenu jednakost, preustroj gradskih poduzeća i ostalo (Možemo, n.d.). Na razini gradskih četvrti, platforma Možemo!

osvojila je najviše glasova (više od 45,1%) u sedam gradskih četvrti. Većina tih četvrti nalazi se u središnjem djelu Grada Zagreba (Gornji Grad-Medveščak, Donji Grad, Črnomerec, Trnje, Trešnjevka-sjever i jug) dok se jedna četvrt nalazi na području južno od rijeke Save i to je gradska četvrti Novi Zagreb-istok. Maksimalan udio glasova osvojen je u gradskoj četvrti Donji Grad i iznosi 51,8%.

Najmanji broj glasova ostvaren je na jugozapadnom i sjeveroistočnom dijelu Grada Zagreba, tj. u gradskim četvrtima: Sesvete, Gornja i Donja Dubrava te Brezovica koja ujedno ima i najmanji postotak pristaša te stranke (24,4 %). Na slici (sl. 11.) se uočava smanjenje broja osvojenih glasova platforme Možemo! od središta prema rubnim dijelovima (JZ i SI Grada Zagreba).

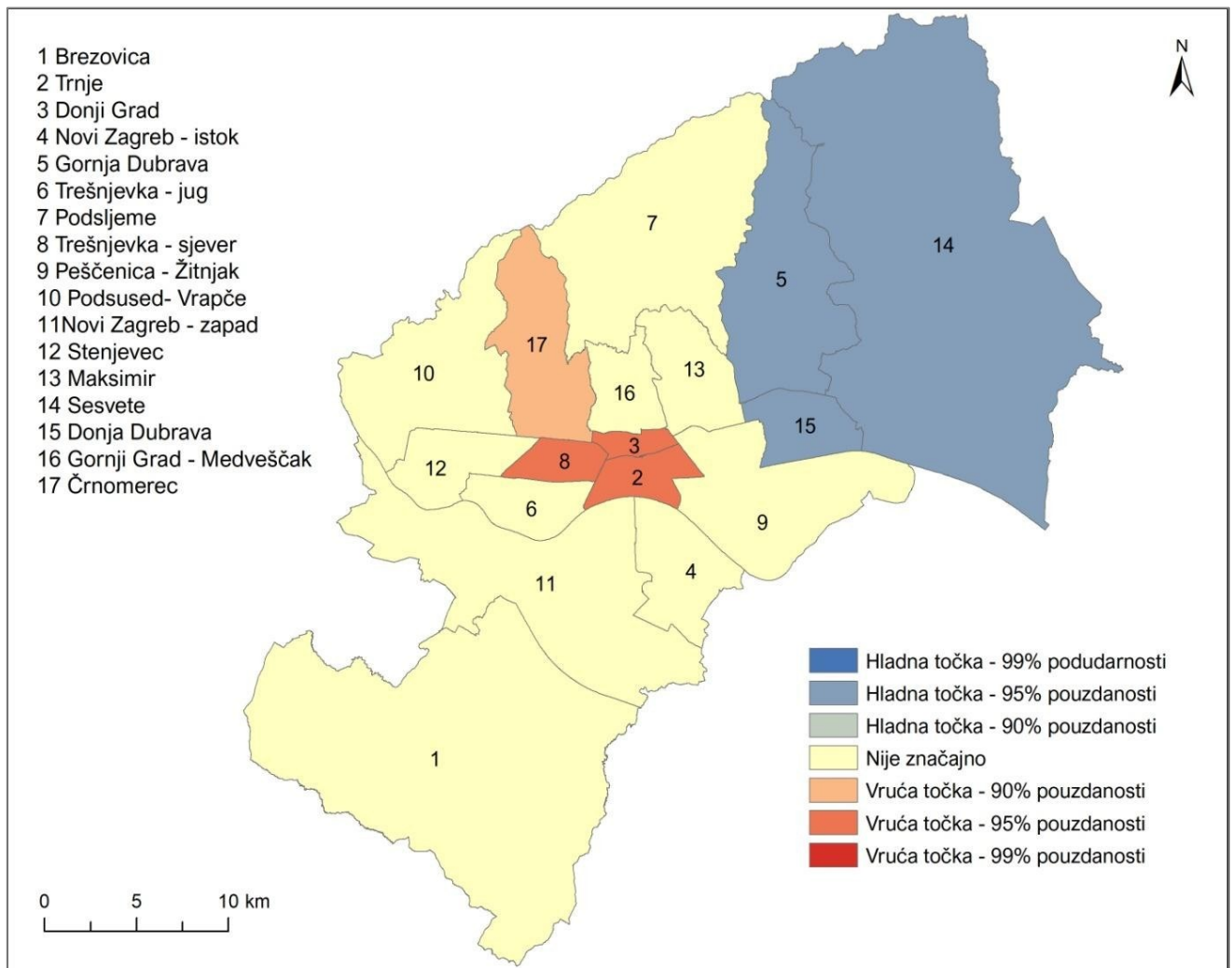

Sl. 11. Prostorna distribucija glasova koalicije Možemo po gradskim četvrtima 2021. (1. krug)

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

Da je platforma Možemo osvojila središte Zagreba nije iznenađenje s obzirom na to da je i prije

središte naginjalo strankama lijevog spektra. Lokalni izbori u Zagrebu potvrdili u postojanje novog političkog trenda u Hrvatskoj koji je istovjetan promjenama na ljevici koje se događaju i u drugim europskim zemljama. Naime, sve se više ističe važnost zelene politike, u pogledu zaustavljanja klimatskih promjena i raširenija primjena obnovljivih izvora energije (Iličić, 2020).

Sl. 12. Hot spot analiza udjela glasova Možemo po gradskim četvrtima 2021. godine (1. krug)

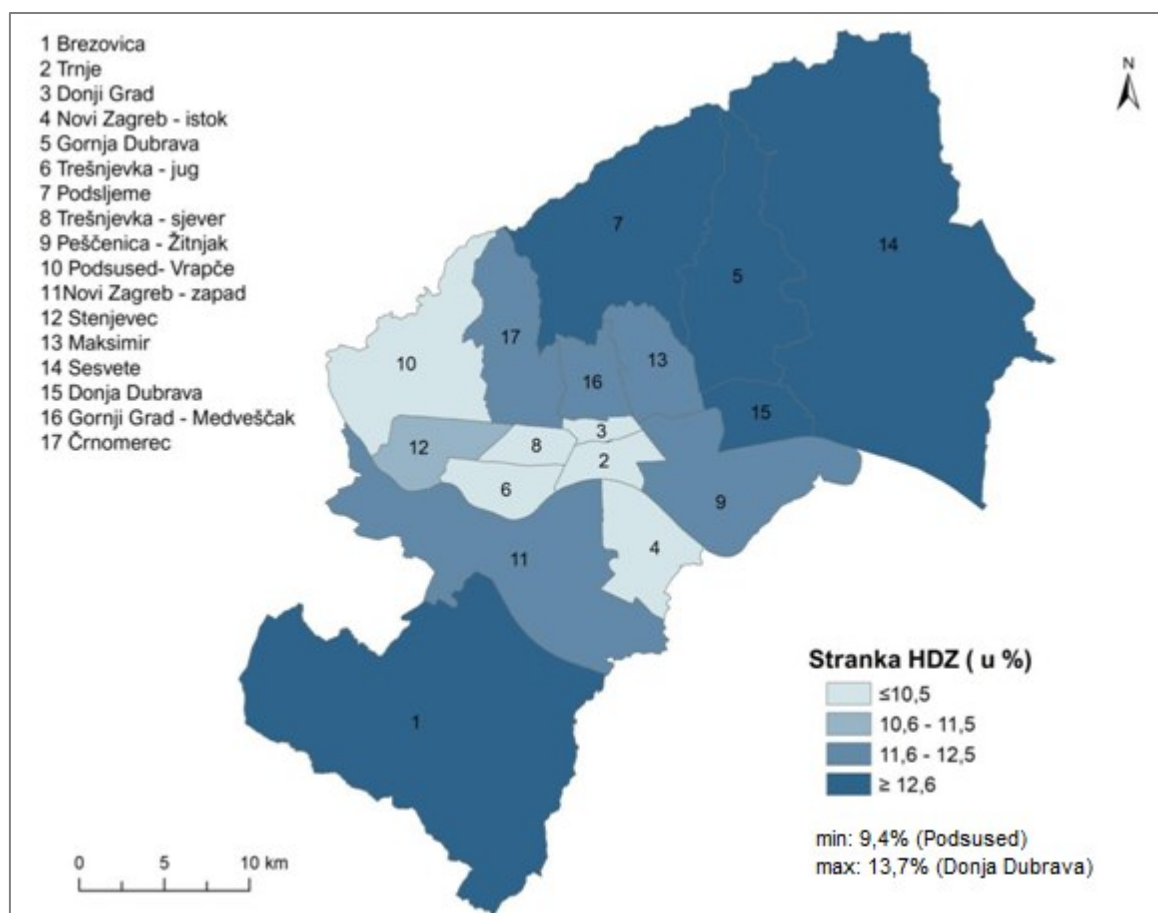
Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

Hot spot analiza, tj. analiza vrućih točaka izdvojila je gradske četvrti Grada Zagreba koje tvore klaster visokih ili niskih vrijednosti pojedinih političkih opcija. Politička platforma Možemo ostvarila je najviše glasova u središtu Zagreba gdje četvrti Gornji Grad-Medveščak, Donji Grad i Trešnjevka-sjever te Črnomerec tvore klaster višeg udjela glasača opcije Možemo!.

Klaster nešto nižeg udjela glasača opcije Možemo! nalazi se u sjeveroistočnom djelu Grada Zagreba i obuhvaća rubne gradske četvrti (Sesvete, Gornju i Donju Dubrava) u kojima ova stranka ostvaruje najmanji broj glasova (sl. 12.).

Druga stranka koja je osvojila najveći broj zastupnika u gradskoj skupštini je Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) koja je sa svojim partnerima, na razini Grada Zagreba, ostvarila 36 232 ili 11,31% glasova. Stranka HDZ koalirala je s ostalim strankama koje su također demokršćanski orijentirane.

Ako se promatra prostorna distribucija na razini gradskih četvrti (sl. 13.) uočljivo je da HDZ dobiva najmanje glasova (manje od 10,5%) u središtu Zagreba, odnosno u četvrtima Donji Grad, Trnje, Trešnjevka sjever i jug.

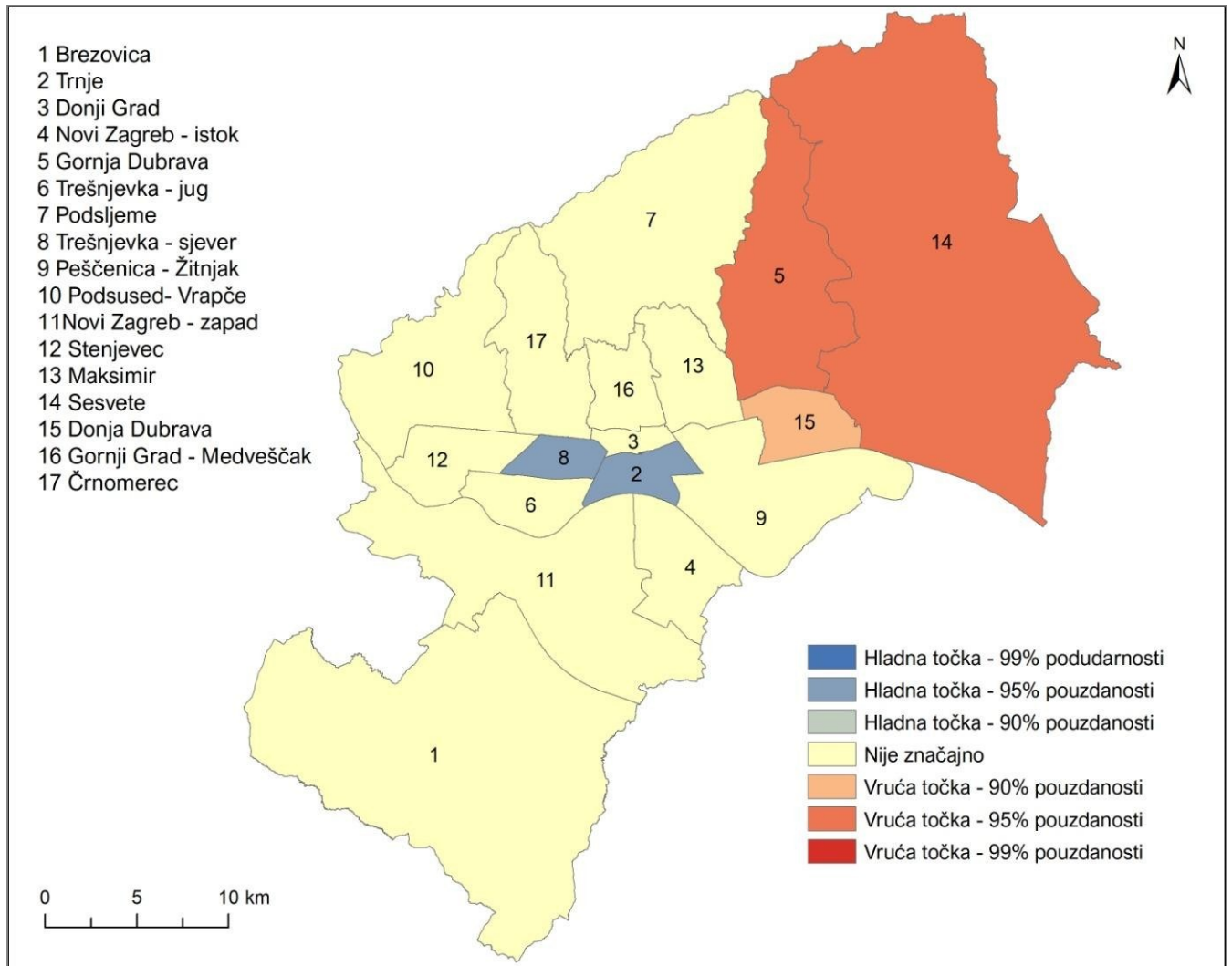

Sl. 13. Prostorna distribucija glasova stranke HDZ s partnerima na razini gradskih četvrti 2021. (1. krug)

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

Najmanju podršku birača ova stranka osvojila je u gradskoj četvrti Podsused-Vrapče sa 9,4% glasova. Na području južno od rijeke Save jedino četvrt Novi Zagreb-istok ima manji postotak birača koji su glasali za HDZ. Također, na slici (sl. 13.) vidljiv je lagani porast udjela osvojenih glasova od središta prema rubnim dijelovima u korist HDZ-a . Od ukupno 17 četvrti, pet gradskih četvrti ima udio glasova veći od 12,6%. To su gradska četvrt Brezovica, Sesvete,

Podsljeme, Gornja Dubrava i Donja Dubrava.

Sl. 14. Hot spot analiza udjela glasova HDZ-a na izborima po gradskim četvrtima 2021. godine

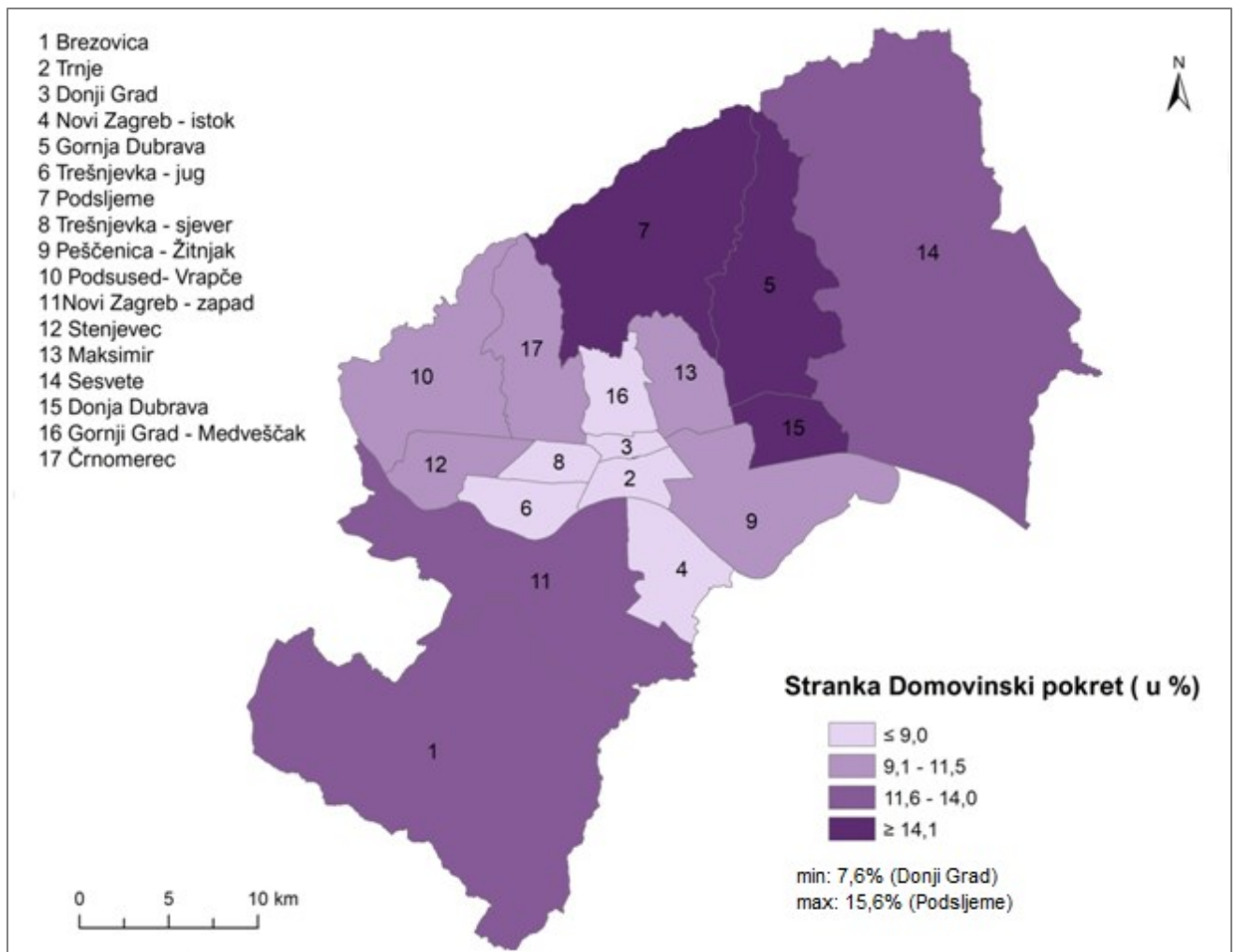
Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

Hot spot analiza, tj. analiza vrućih točaka izdvojila je gradske četvrti Grada Zagreba koje tvore klustere visokih ili niskih vrijednosti pojedinih političkih opcija. Na slici (sl. 14.) izdvajaju se gradske četvrti Grada Zagreba koje su ostvarile najviše glasova za stranku Hrvatske demokratske zajednice i izdvaja se slabiji klaster viših vrijednosti udjela glasača HDZ-a u gradskim četvrtima Gornja i Donja Dubrava te Sesvete. Slabije izražen klaster manjeg udjela glasača te opcije vidljiv je u središnjem dijelu i obuhvaća četvrti Trnje i Trešnjevka-sjever.

Stranka Miroslava Škore, Domovinski pokret, u koaliciji sa Zelenom listom osvojila je na razini Grada Zagreba 33 943 ili 10,59 % glasova.

Na razini gradskih četvrti, i ova je stranka ostvarila najmanje glasova u samom središtu grada.

Gradske četvrti Donji Grad, Gornji Grad - Medveščak, Trnje, Trešnjevka-sjever i jug nisu ostvarile više od 9,0% glasova. Baš kao i kod HDZ-a, Domovinski pokret ostvaruje nizak udio glasova u četvrti Novi Zagreb- istok.

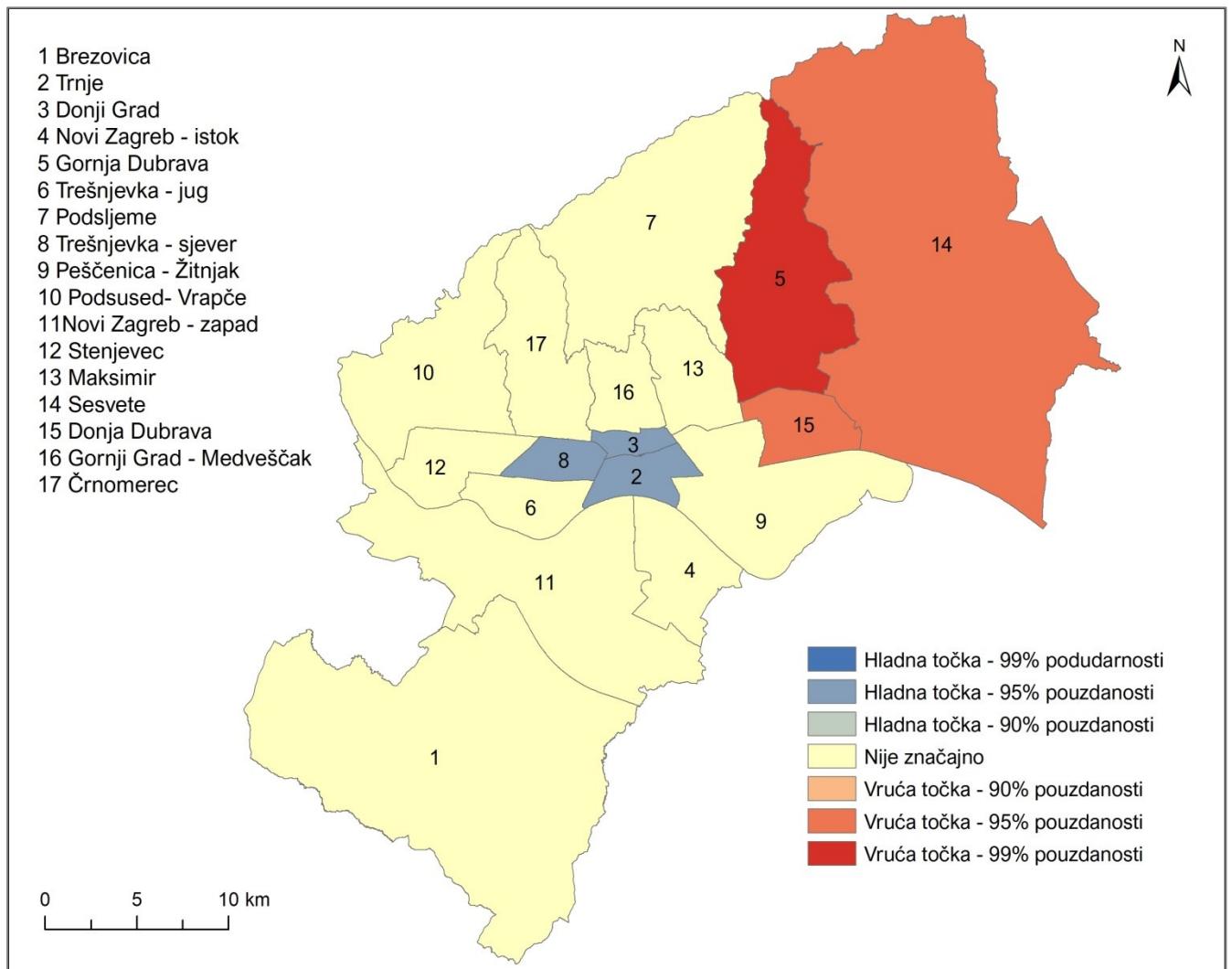
Sl. 15. Prostorna distribucija glasova stranke Domovinski pokret po gradskim četvrtima Grada Zagreba 2021. (1. krug)

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

Na prostoru južno od Save, ostale gradske četvrti (Novi Zagreb-zapad i Brezovica) ostvarile su između 11,6 i 14,0% glasova. U toj kategoriji nalazi se i gradska četvrt Sesvete, smještena na istočnom dijelu Grada Zagreba. Domovinski pokret, u koaliciji sa Zelenom listom, najveću podršku glasača (više od 14%) ostvaruje u gradskim četvrtima Podsljeme, Gornja i Donja Dubrava (sl. 15.).

Hot spot analizom, tj. analizom vrućih točaka glasova političke stranke Domovinski pokret jasno su vidljive grupacije vrijednosti udjela te političke opcije. Kao i kod stranke HDZ,

Domovinski pokret najviše glasova osvaja na području Sesveta, Gornje i Donje Dubrave. Gradska četvrt Gornja Dubrava predstavlja četvrt s najvećim udjelom glasova birača. Klaster niskih vrijednosti udjela te opcije nalazi se u središnjem dijelu Grada Zagreba i obuhvaća gradske četvrti: Trnje, Donji Grad i Trešnjevka-sjever (sl. 16.).

Sl. 16. Hot spot analiza glasova za Domovinski pokret u 1. krugu lokalnih izbora 2021.

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

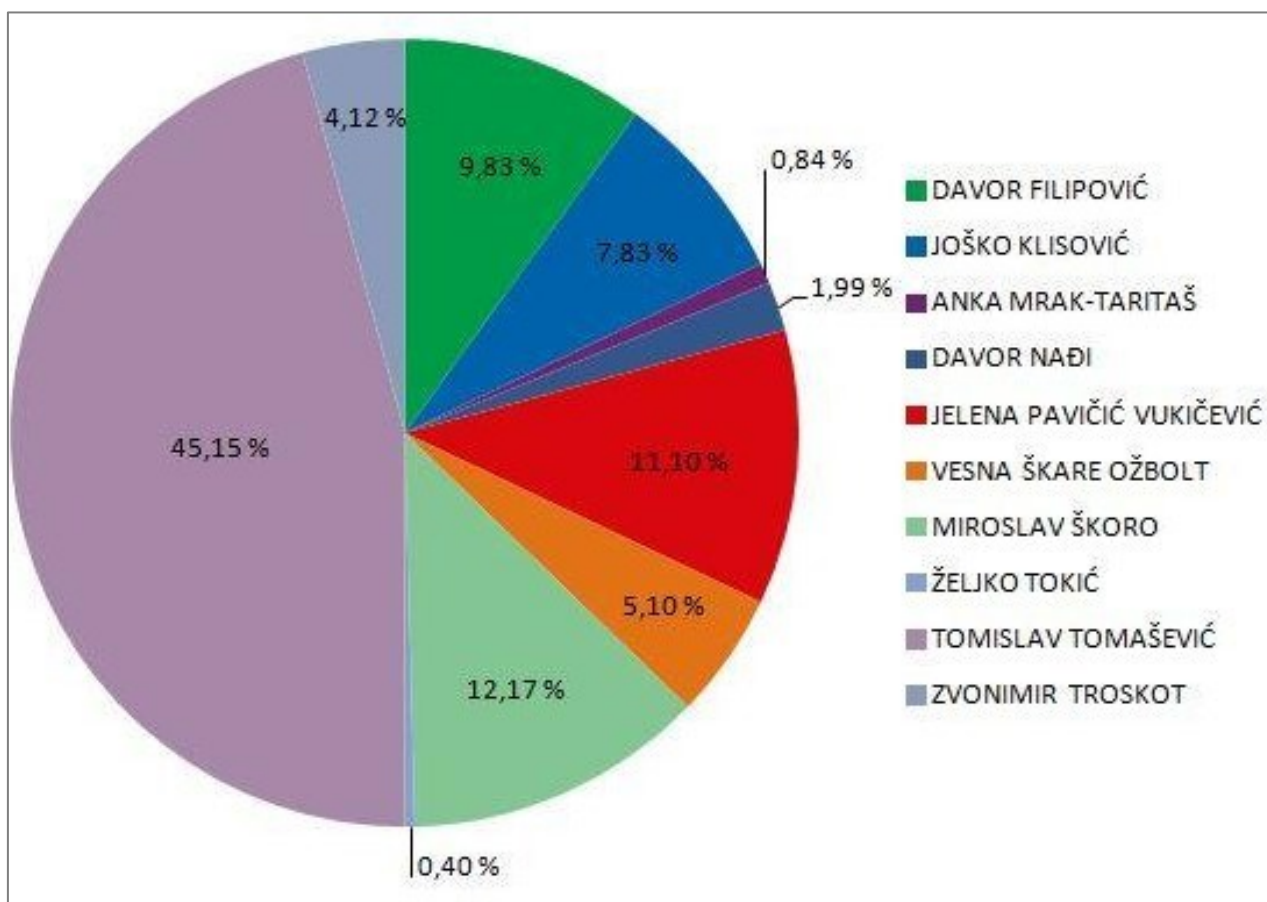
4.1.2. Rezultati izbora za Gradonačelnika (po gradskim četvrtima)

Gradonačelnik kao izvršno tijelo Grada Zagreba predstavlja i zastupa interese Grada Zagreba. Da bi mogao provoditi svoje odluke, gradonačelniku je potrebna i većina članova iz njegove stranke u Gradskoj skupštini. Za mjesto gradonačelnika kandidiralo se čak deset kandidata.

U prvom krugu lokalnih izbora najveći broj glasova (147 631 glas odnosno 45,15%) osvojio je Tomislav Tomašević, vođa političke stranke Možemo! i Zagreb je Naš! koji je imao ozbiljne ambicije da naslijedi gradonačelnika Milana Bandića (sl. 17.). Tomašević se u svom programu zalagao za preustroj gradskih poduzeća i uprave, očuvanje okoliša i za zbrinjavanje zagrebačkog otpada.

Slijedi ga Miroslav Škoro, osnivač Domovinskog pokreta s prikupljenih 39 789 glasova odnosno 12,17% . Na trećem mjestu po broju glasova nalazi se Jelena Pavičić Vukičević, nekadašnja zamjenica Milana Bandića koja je osvojila 11,10% glasova, što joj nije bilo dovoljno za ulazak u drugi krug.

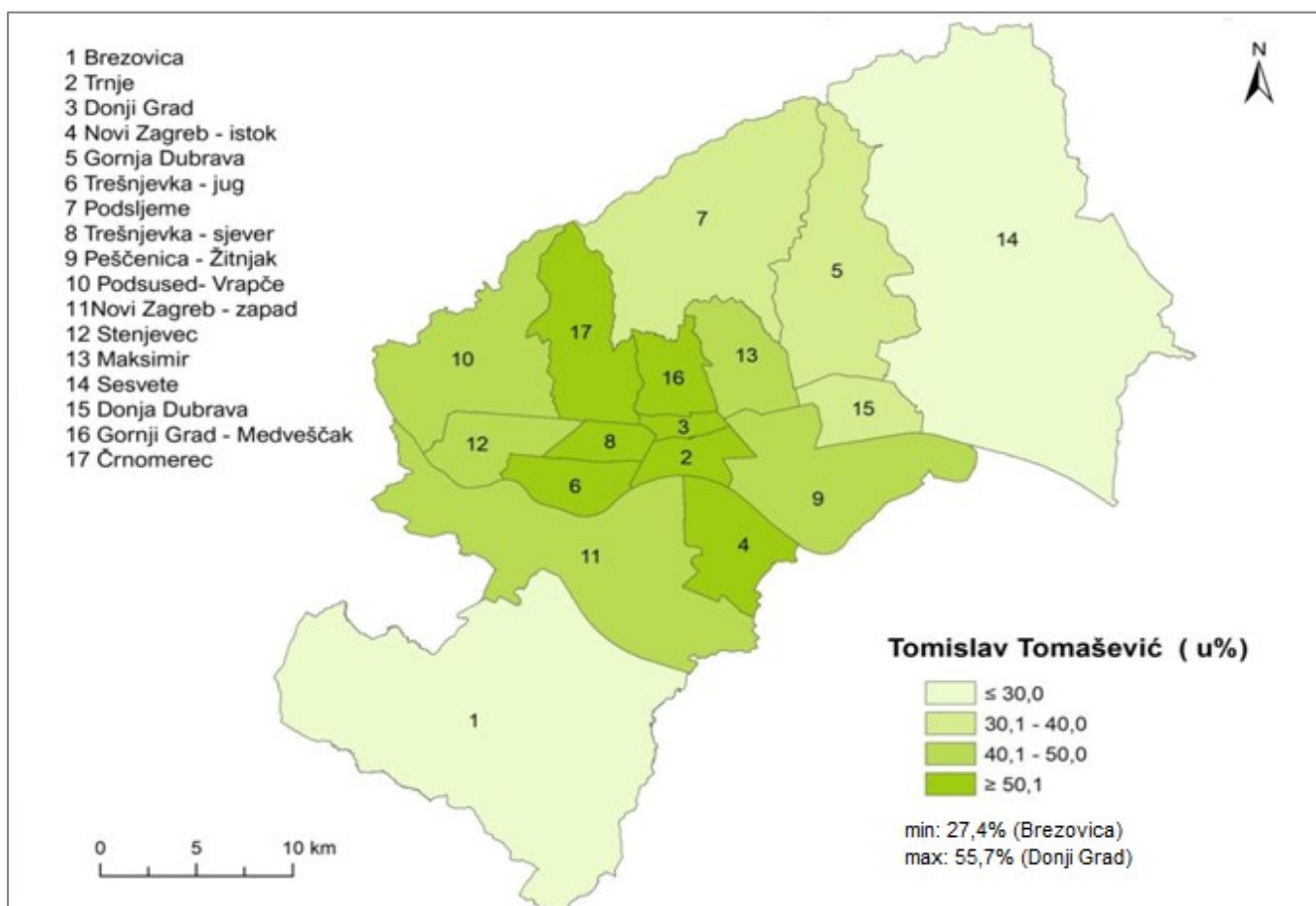
Prvi ispod granice od 10% glasova, nalazi se predstavnik Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) Davor Filipović koji u svom programu najavljuje borbu protiv korupcije uvođenjem međunarodnog antikorupcijskog standarda. Filipović je osvojio 32 151 glas odnosno 9,83% glasova. Slijede ga Joško Klisović, član Socijalne demokratske partije (SDP) sa 7,38% glasova te nezavisna kandidatkinja Vesna Škare Ožbolt s osvojenih 5,10 % glasova kojoj je cilj poboljšati životni standard Zagrepčana uvođenjem raznih mjera i rješenja. Mostov predstavnik Zvonimir Troškot, u prvom krugu lokalnih izbora ostvaruje 4,12% glasova. On se u svom programu zalagao za rušenje Donjeg grada i izgradnju kompletno novog grada po Bečkom modelu. Najmanji udio glasova dobila su tri kandidata: Davor Nađi predstavnik stranke Fokus (1,99%), Anka Mrak Taritaš osnivačica Građansko-liberalnog saveza (GLAS) (0,84%) i poduzetnik Željko Tokić (0,40%).

Sl. 17. Udio glasova za gradonačelnika Grada Zagreba (1. krug)

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

U nastavku rada, prikazana je prostorna distribucija glasova prva tri kandidata koja su ostvarila više od 10% glasova. To su Tomislav Tomašević, Miroslav Škoro i Jelena Pavičić Vukičević.

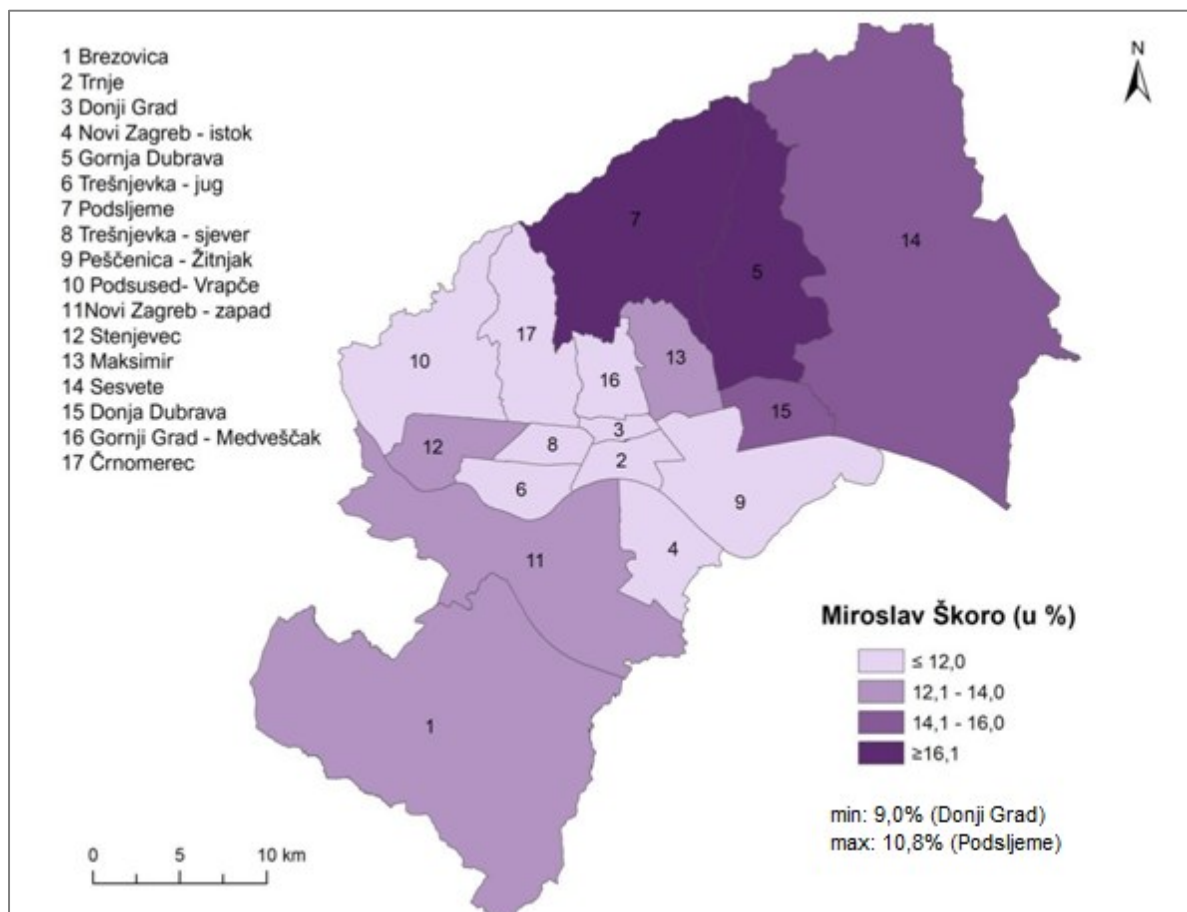

Sl. 18. Prostorna distribucija glasova za Tomislava Tomaševića u 1. krugu izbora 2021. godine

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

Na razini gradskih četvrti, Tomislav Tomašević najviše glasova (više od 50,1%) osvaja u sedam gradskih četvrti.

Većina tih četvrti nalazi se u središnjem djelu Grada Zagreba (Gornji Grad-Medveščak, Donji Grad, Črnomerec, Trnje, Trešnjevka-sjever i jug) dok se jedna četvrt nalazi na području južno od rijeke Save i to je gradska četvrt Novi Zagreb-istok. Maksimalan udio glasova osvojen je u gradskoj četvrti Donji Grad i iznosi 55,7%, dok je najmanji broj glasova ostvaren u rubnim gradskim četvrtima: Sesvete (29,2%) i Brezovica (27,4%). Na slici (sl. 18.) se uočava smanjenje udjela broja osvojenih glasova od središta prema rubnim dijelovima (JZ i SI Grada Zagreba).

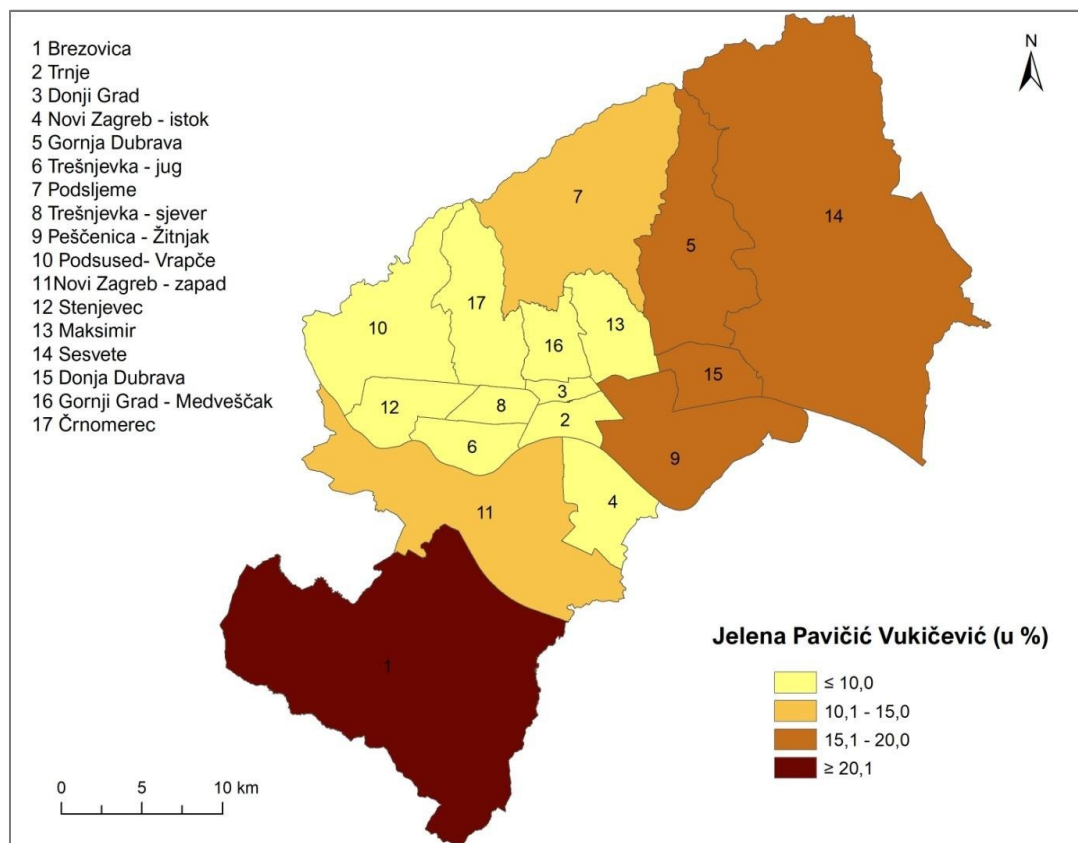

Sl. 19. Prostorna distribucija glasova za Miroslava Škoru (1. krug)

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

Miroslav Škoro je u prvom krugu lokalnih izbora osvojio 12,17% glasova na razini Grada Zagreba, čime je ušao u drugi krug lokalnih izbora.

Na razini gradskih četvrti, ovaj kandidat ostvario je najviše glasova u rubnim dijelovima Grada Zagreba. S više od 16,1% glasova ističu se gradske četvrti Gornja Dubrava i Podsljeme, dok je nešto manji broj glasova osvojio u susjednim četvrtima Donja Dubrava i Sesvete. Na prostoru južno od Save, nešto veću podršku osvojio je u gradskim četvrtima Novi Zagreb-zapad i Brezovica koje se nalaze u rasponu vrijednosti od 12,1 do 14,0% glasova. U toj kategoriji nalazi se i gradska četvrt Stenjevec te Maksimir. Najmanji broj glasova Miroslav Škoro osvojio je u središnjem dijelu Grada Zagreba (sl. 19.).

Sl. 20. Prostorna distribucija glasova za Jelenu Pavičić Vukičević u 1. krugu lokalnih izbora 2021. godine

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

Nakon smrti Milana Bandića, svoju kandidaturu za mjesto gradonačelnika podnijela je i Jelena Pavičić Vukičević, koja je dugi niz godina obnašala funkciju njegove zamjenice. U prvom krugu lokalnih izbora osvojila je 11,10% glasova, što nije bilo dovoljno da prestigne svog protukandidata, Miroslava Škoru.

Slika (sl. 20.) jasno prikazuje područja u kojima je Vukičević osvojila najviše glasova. S najvećim udjelom glasova ističe se gradska četvrt Brezovica (više od 20,1%), a slijede ju četvrti na sjeveroistoku Grada (Gornja, Donja Dubrava, Sesvete). Podršku je ostvarila i u četvrti Peščenica-Žitnjak, koja se dugi niz godina smatrala političkom „utvrdom“ Milana Bandića. Najmanji broj glasova, osvojila je u gradskim četvrtima u središtu Grada (manje od 10%).

4.2. Drugi krug lokalnih izbora

4.2.1 Rezultati izbora za gradonačelnika (po gradskim četvrtima)

U drugom krugu na birališta je izašlo 312 534 birača što čini 45,07% stanovnika Grada Zagreba koji su izabrali novog gradonačelnika. U usporedbi s rezultatima odaziva birača iz prvog kruga, u drugom krugu je izašlo 14 441 birač manje, što u postotku iznosi 2,07% (Tab.4.) Najveći broj gradskih četvrti, samo tri četvrti imaju izlaznost veću od 50%. To su središnje gradske četvrti Donji Grad, Gornji Grad-Medveščak i Trnje. Najlošija izlaznost u Gradu Zagrebu zabilježena je u gradskoj četvrti Brezovica (38,59%), a slijedi ju i gradska četvrt Sesvete s udjelom izlaznosti od 38,90%.

Tab. 4. Izlaznost birača Grada Zagreba po gradskim četvrtima 2021. (2. krug)

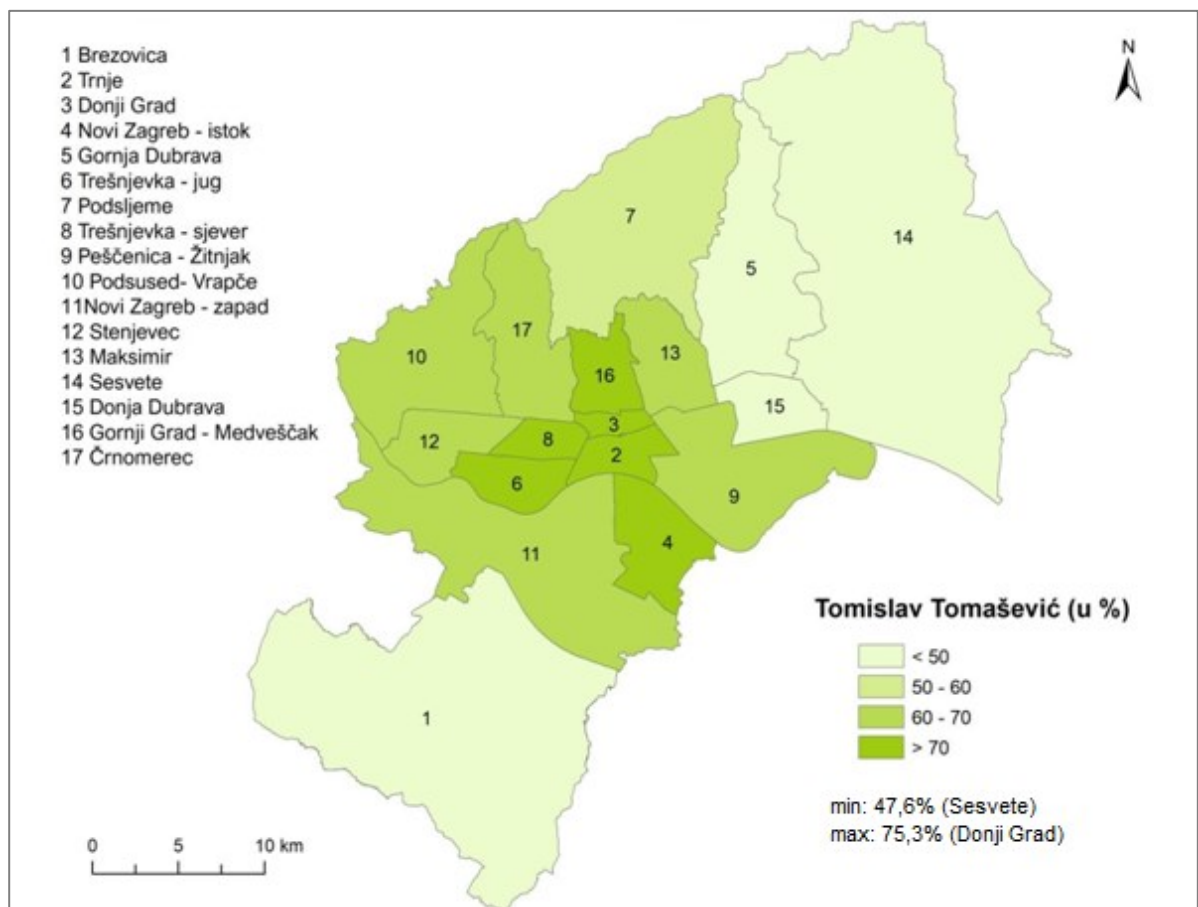
Gradska četvrt	Ukupno birača	Glasovalo birača	Izlaznost (%)
Donji Grad	32 589	16 407	50,35
Gornji Grad - Medveščak	25 613	12 841	50,13
Trnje	36 597	18 327	50,08
Maksimir	41 913	20 602	49,15
Peščenica-Žitnjak	48 567	19 438	40,02
Novi Zagreb-istok	50 390	24 153	47,93
Novi Zagreb-zapad	55 788	23 512	42,15
Trešnjevka-sjever	47 606	21 574	45,32
Trešnjevka-jug	56 844	27 296	48,02
Črnomerec	34 028	15 745	46,27
Gornja Dubrava	53 207	23 308	43,81
Donja Dubrava	31 252	12 909	41,31
Stenjevec	46 706	21 827	46,73
Podsused-Vrapče	39 487	17 120	43,36
Podsljeme	16 638	7 835	47,09
Sesvete	65 753	25 576	38,90
Brezovica	10 531	4 064	38,59
Grad Zagreb	693 509	312 534	45,07

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

Budući da gradonačelnik Grada Zagreba nije izabran u prvom krugu (potrebna je natpolovična većina tj. više o 50% glasova), održan je i drugi krug u kojem su sudjelovala dva kandidata s najviše glasova u prvom krugu izbora, a to su Tomislav Tomašević iz stranke Možemo/Zagreb

je NAŠ! i Miroslav Škoro iz Domovinskog pokreta. Zagrepčani su 30. svibnja 2021. godine za gradonačelnika odabrali Tomislava Tomaševića koji je osvojio 65,25 % glasova, dok je Miroslav Škoro izgubio sa 34,75% glasova.

Slika (sl. 21.) prikazuje prostornu distribuciju glasova birača za Tomislava Tomaševića u drugom krugu lokalnih izbora. Novoizabrani gradonačelnik najveću podršku ostvario je u središnjim gradskim četvrtima, dok njegova popularnost opada prema rubnim dijelovima Grada Zagreba.

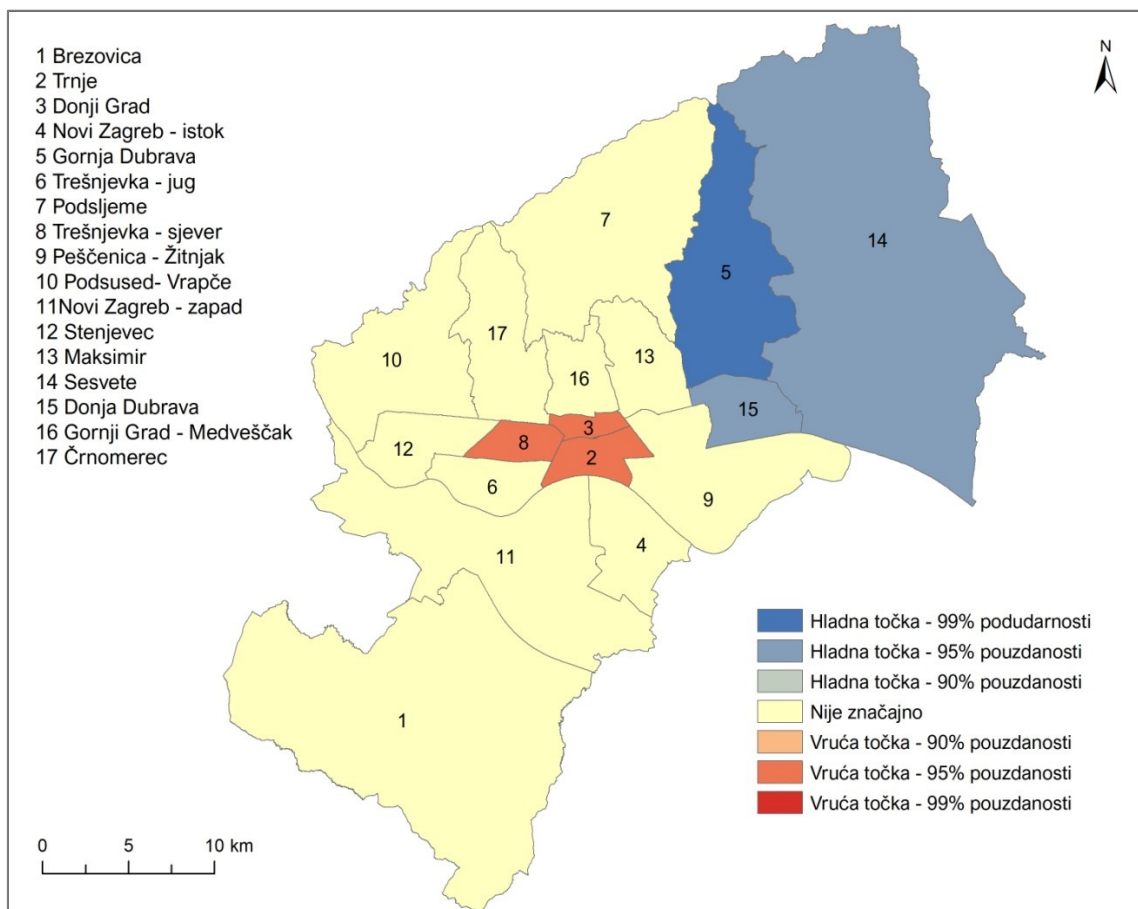

Sl. 21. Rezultati izbora 2. kruga za Tomislava Tomaševića

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

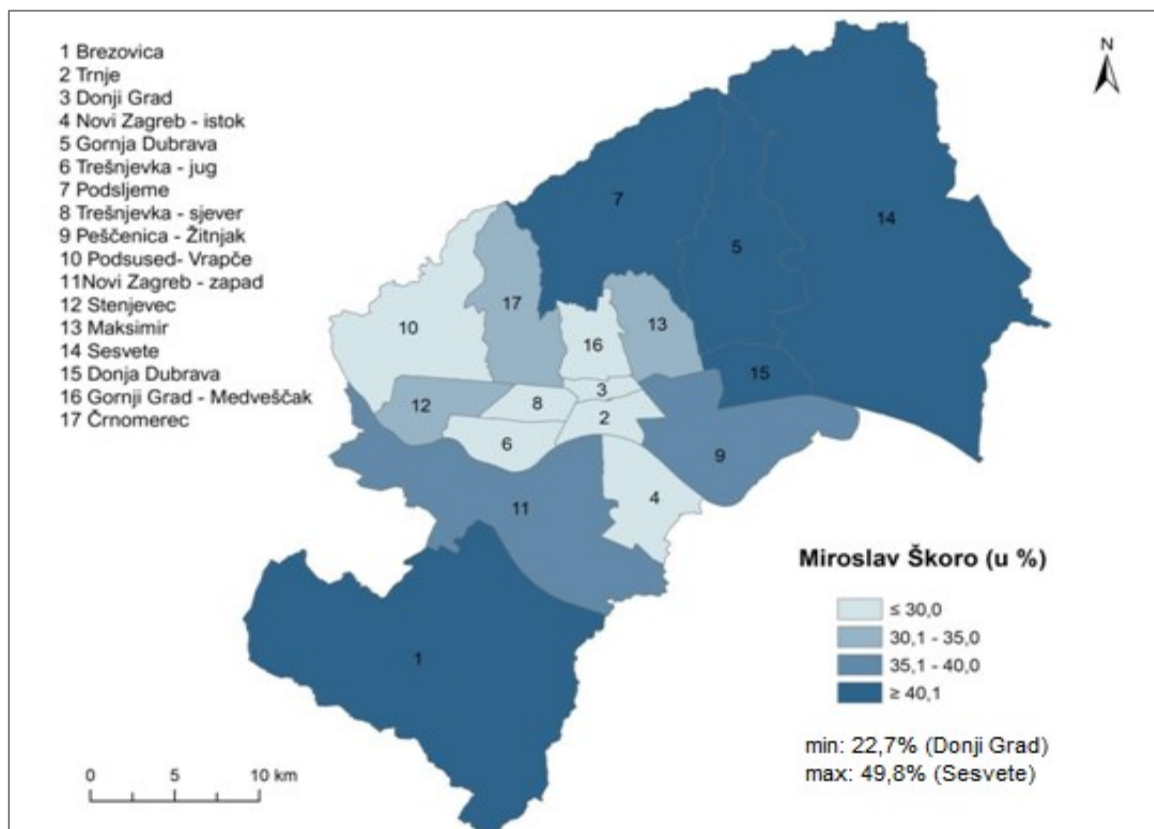
Najviše glasova osvojio je u četvrti Donji Grad (75,3%) oko koje se formira klaster s nešto višim vrijednostima (sl. 21. i sl. 22.). Ispod 50% glasova Tomašević je osvojio na jugozapadu, u četvrti Brezovica te na sjeveroistoku Grada gdje četvrti (Sesvete, Gornja i Donja Dubrava) tvore klaster nižih vrijednosti. Nasuprot Tomaševiću, Škoro na tim područjima ostvaruje najveći

broj glasova (sl. 23.).

Sl. 22. Hot spot analiza udjela glasova za Tomislava Tomaševića po gradskim četvrtima

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

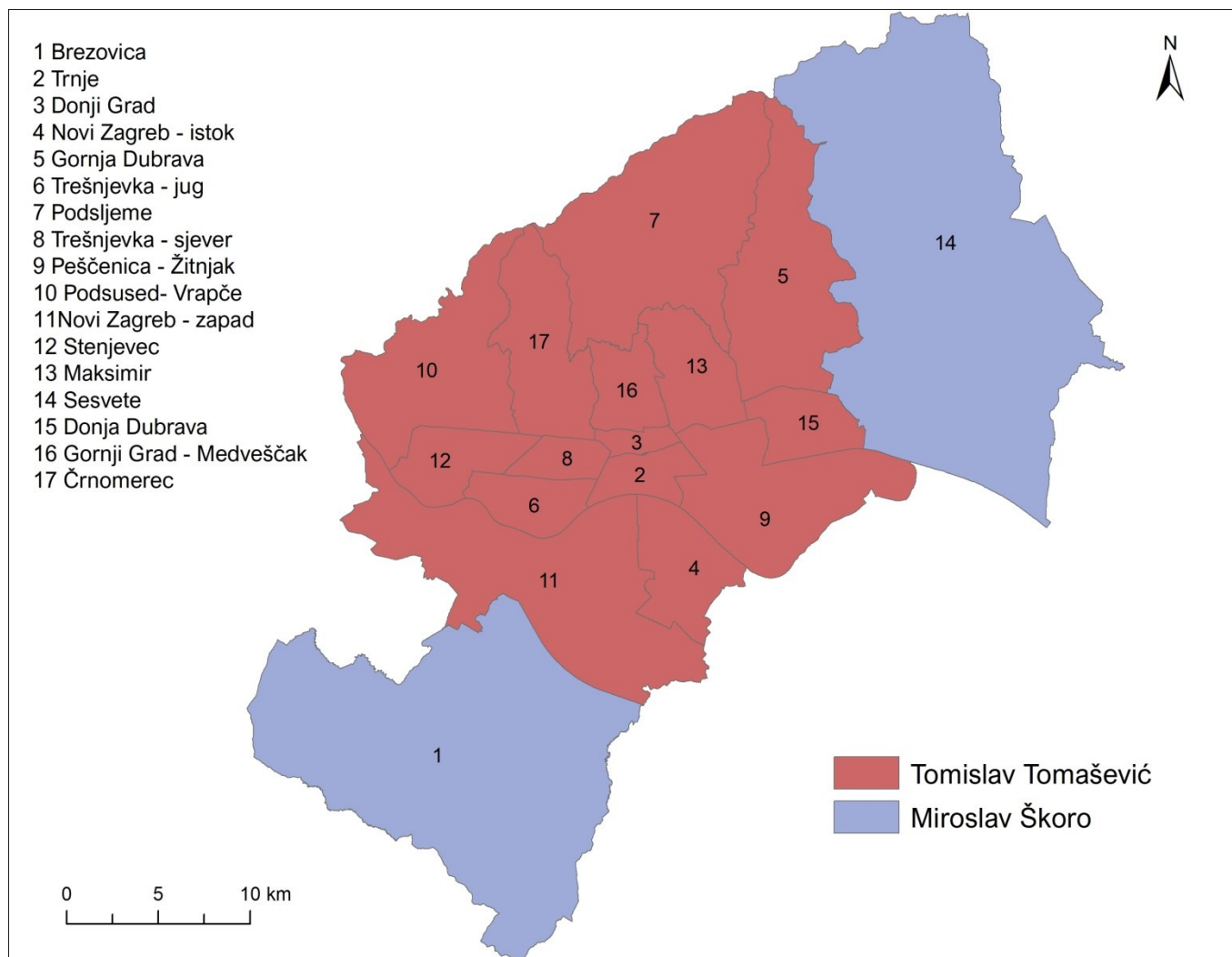
Sl. 23. Prostorna distribucija glasova Miroslava Škore (2. krug)

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

Na razini gradskih četvrti, Miroslav Škoro ostvario je najviše glasova u rubnim dijelovima Grada Zagreba. S više od 40,1% glasova ističu se gradske četvrti Gornja Dubrava, Donja Dubrava, Podsljeme i Sesvete koje ujedno tvore klaster većih vrijednosti (sl. 23.). Na jugozapadu Grada smještena je gradska četvrt Brezovica koja također pripada tom rangu. Najmanje broj glasova Miroslav Škoro osvojio je u središnjem dijelu, gdje se gradska četvrt Donji Grad, Trnje i Trešnjevka-sjever tvore klaster s nešto nižim vrijednostima (sl. 22.).

Slika (sl. 24.) prikazuje pobjedničke kandidate po gradskim četvrtima. Ako je u određenoj gradskoj četvrti kandidat za gradonačelnika dobio barem jedan glas više od drugog kandidata, gradska četvrt je okarakterizirana kao četvrt u kojoj je pobijedio taj kandidat.

Koliku dominaciju je imao novoizabrani gradonačelnik nad svojim suparnikom govori podatak da je Tomašević pobijedio u 15 od 17 gradskih četvrti. Jedine četvrti u kojima je Miroslav Škoro sakupio više glasova su gradska četvrt Brezovica i Sesvete. Obje četvrti nalaze se na rubnim dijelovima Grada Zagreba.

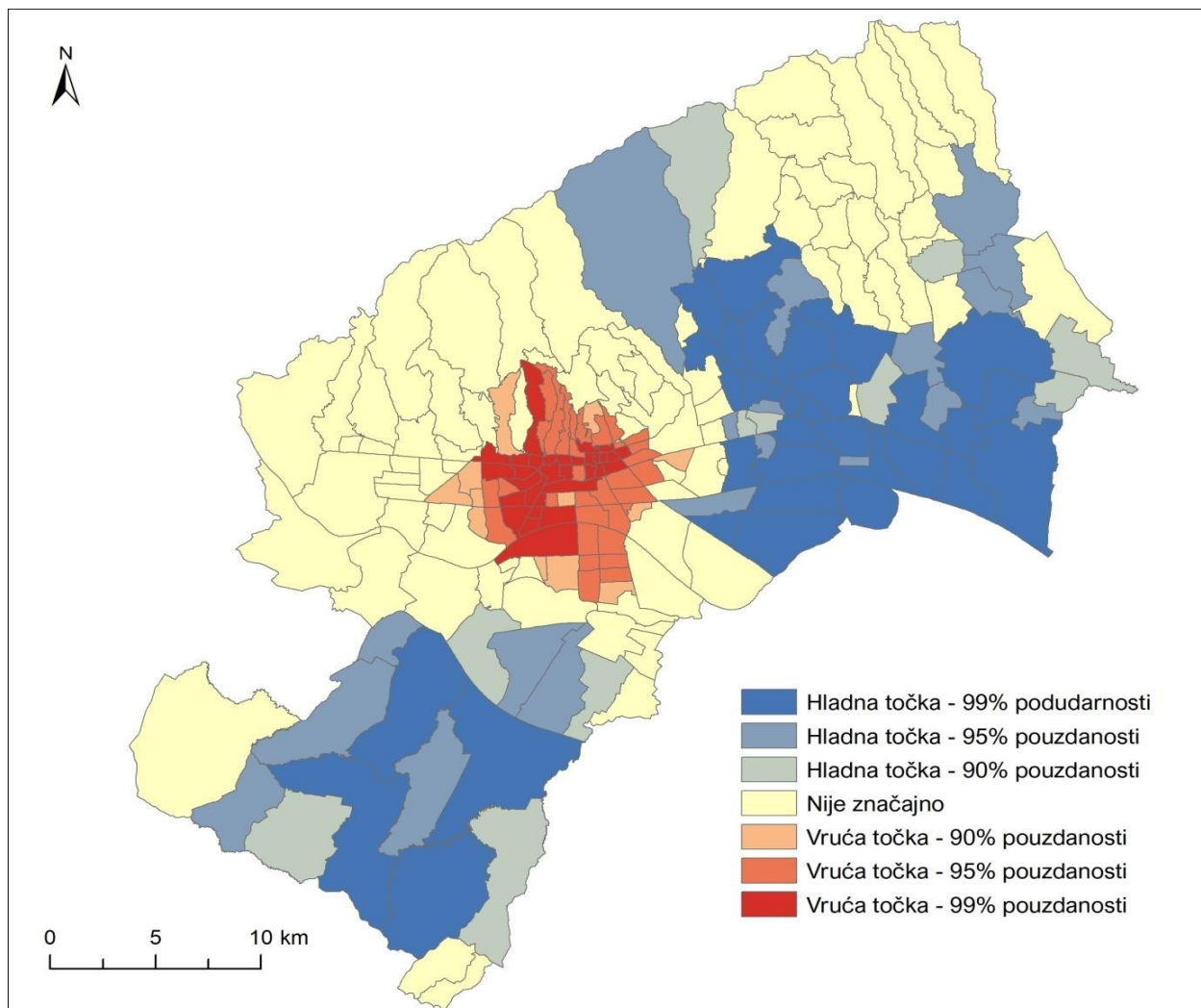

Sl. 24. Pobjednici po gradskim četvrtima Grada Zagreba 2021.

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

4.2.2 Rezultati lokalnih izbora za gradonačelnika (po mjesnim odborima)

Manje prostorne jedinice od gradskih četvrti su mjesni odbori. Na području Grada Zagreba ih ima ukupno 218.

Sl. 25. Hot spot udjela glasača Tomislava Tomaševića u drugom krugu lokalnih izbora po mjesnim odborima

Izvor: Državno izborno povjerenstvo (2021)

Na slici (sl. 25.) prikazana je hot spot analiza udjela glasova za Tomislava Tomaševića koji je pobijedio u drugom krugu lokalnih izbora. Jasno se uočavaju područja gdje je novoizabrani gradonačelnik ostvario veliki udio glasova i ta područja su prikazana crvenom bojom. Najtamnija crvena prikazuje područja s najvećom podrškom, dok svjetlije crvena prikazuje područja s manjom podrškom, ali i dalje dominantnom prednošću. Hot spot analizom izdvaja se prostor podrške Tomislavu Tomaševiću u samom središtu Zagreba i taj prostor se smatra

klasterom viših vrijednosti udjela te opcije. Klaster nižih vrijednosti prikazan je plavom bojom i to su u ovom slučaju područja gdje je Tomislav Tomašević ostvario niski udio, tj u tom slučaju je njegov protivnik Miroslav Škoro ostvario veći broj glasova. Na području hladnih točaka, događa se obrnuta situacija. Tu Tomislav Tomašević ostvaruje najmanji udio glasova u Gradu Zagrebu, dok istovremeno Miroslav Škoro ostvaruje najveću podršku glasača. Na području Grada Zagreba najviše se „plave“ rubna područja tj. jugozapadni i sjeveroistočni dio Zagreba i to su klasteri niskih vrijednosti.

5. REZULTATI I RASPRAVA

U prvom krugu lokalnih izbora 2021. godine u Gradu Zagrebu, svoje mjesto u Gradskoj skupštini, s više od 10% glasova, ostvarile su političke stranke Možemo, Hrvatska demokratska zajednica i Domovinski pokret. Politička platforma Možemo, nastala pod vodstvom Tomislava Tomaševića, ostvaruje najbolje izborne rezultate u samom središtu Zagreba gdje klaster visokih vrijednosti tvore četvrti Gornji Grad-Medveščak, Donji Grad, Trešnjevka-sjever i Črnomerec. Najmanje glasova, na području Grada Zagreba, stranka Možemo ostvarila je na jugozapadnom području u četvrti Brezovica i na sjeveroistočnom području koje čine gradske četvrti Sesvete, Gornja i Donja Dubrava i Podsljeme. Hot spot analizom utvrđeno da navedene gradske četvrti na sjeveroistoku tvore klaster nižih vrijednosti. U tim rubnim gradskim četvrtima, desno orijentirane stranke HDZ i Domovinski pokret ostvaruju najveći broj glasova. Stranka Domovinskog pokreta najveću podršku ostvaruje u gradskoj četvrti Gornja Dubrava, a nešto manju, ali i dalje dominantnu, ostvaruje u gradskim četvrtima Sesvete i Donja Dubrava. Navedene četvrti zajedno tvore klaster visokih vrijednosti. Slična situacija je i sa strankom HDZ koja također ima klaster visokih vrijednosti na tom području, međutim, niti jedna četvrt se ne izdvaja kao područje s najvećom podrškom stranci.

Kako u prvom krugu izbora za gradonačelnika Grada Zagreba niti jedan od kandidata za tu poziciju (Jelena Pavičić Vukičević, Miroslav Škoro i Tomislav Tomašević) nije dobio natpolovičnu većinu glasova birača, proveden je i drugi krug izbora.

U drugom krugu lokalnih izbora za gradonačelnika, vodila se borba između dva kandidata: Tomislava Tomaševića predstavnika stranke Možemo i Miroslava Škore predstavnika stranke Domovinski pokret. Kao i kod stranačkih izbora, uočavamo razlike u biračkoj preferenciji glasača. Što se tiče prostorne distribucije glasova, vidljivo je da se rezultati stranačkih izbora uveliko podudaraju s rezultatima izbora za gradonačelnika. Iz toga proizlazi da je pobjednik izbora za gradonačelnika Grada Zagreba Tomislav Tomašević ostvario najviše glasova u samom središtu gdje se formira klaster visokih vrijednosti. Njegova popularnost opada od središta prema rubnim četvrtima, a u gradskim četvrtima Sesvete, Gornja Dubrava i Donja Dubrava formira se klaster niskih vrijednosti. Njegov protukandidat, Miroslav Škoro, najviše

glasova osvojio je u rubnim dijelovima Grada Zagreba, a posebno se ističe prostor gradskih četvrti Sesveta, Gornje Dubrave i Donje Dubrave koje tvore klaster visokih vrijednosti, dok se klaster niskih vrijednosti formira u središnjem djelu Grada Zagreba.

Zaključimo, desno orijentirane stranke osvajaju najviše glasova u rubnim gradskim četvrtima, dok lijevo orijentirane stranke, tradicionalno, najveći broj glasova birača osvajaju u središnjim gradskim četvrtima. Time je ustanovljeno da postoji razlika u biračkim preferencijama između središnjih i rubnih dijelova Grada Zagreba uz jasno vidljivu grupaciju područja s većom ili manjom podrškom čime su prva i treća hipoteza potvrđene.

Jedan od glavnih ciljeva rada bio je usporediti određene socioekonomske pokazatelje s rezultatima lokalnih izbora kako bi se razjasnile preferencije birača. Usporedbom karata uočeno je da lijevo orijentirane stranke, s najvećim brojem glasova u središtu, korespondiraju s određenim socioekonomskim pokazateljima kao što su veći udio visokoobrazovanog stanovništva i pretežno starije stanovništvo. Nasuprot „ljevici“, desno orijentirane stranke s najvećim brojem glasova u rubnim područjima Grada Zagreba, korespondiraju s nešto mlađim stanovništvom i nižim udjelom visokoobrazovanog stanovništva. Treći socioekonomski pokazatelj je stopa nezaposlenosti koja ima relativno malen raspon vrijednosti (2,4 - 5,1 %). U istočnom djelu grada, tj. u gradskim četvrtima Peščenica-Žitnjak i Donja Dubrava, zabilježena je veća stopa nezaposlenosti koja se „širi“ prema središtu grada (Donji Grad), ali i prema ostalim rubnim četvrtima. Iz tog razloga nije moguće u potpunosti odrediti korespondenciju ovog socioekonomskog pokazatelja s rezultatima lokalnih izbora. Naime, nešto veće stope nezaposlenosti prisutne su i u središtu, ali i u rubnim područjima. S obzirom na navedeno, druga hipoteza (u Gradu Zagrebu postoji povezanost klastera s određenim socioekonomskim pokazateljima stanovništva) ovog diplomskog rada je djelomično potvrđena.

Rezultati ovog rada prikazuju prostornu diferenciranost koja je potvrđena i u drugim radovima koji ističu tu razliku. Poznati politolog Višeslav Raos u nekoliko navrata pisao je o lokalnim izborima pa se tako osvrnu i na lokalne izbore u Gradu Zagrebu 2021. godine. On svom stručnom radu *Zagrebački izbori: preklapanje lokalnog i nacionalnog* navodi da Miroslav Škoro, najveći postotak glasova ostvaruje na istoku i jugoistoku grada, u četvrtima Peščenica-Žitnjak, Sesvete i Gornja Dubrava u kojima se nalaze mjesni odbori s ispodprosječnim udjelom visokoobrazovanog stanovništva. Nasuprot Škori, navodi da je Tomašević najveću podršku dobiva u gradskim četvrtima: Donji Grad, Trnje, Trešnjevka-

sjever, Gornji Grad-Medveščak, Trešnjevka-jug i Novi Zagreb-zapad. U užem gradskom središtu, mjesni odbori unutar tih četvrti imaju iznadprosječni udio visokoobrazovanog stanovništva. Istovjetna situacija, ponavlja i u izborima za Gradsku skupštinu, gdje navodi da stranka Možemo ostvaruje veći broj glasova u četvrtima s većim postotkom visokoobrazovanog stanovništva, dok je situacija suprotna za stranku Domovinski pokret. Raos (2013) navodi da birači u lokalnim izborima „češće glasuju mlađe stranke, nove stranke i za one čiji su politički programi udaljeniji od mainstreama“. Upravo to se dogodilo sa strankom Možemo!.

Populacija je zasićena nerealiziranim izbornim obećanjima već dobro poznatih političkih stranka i željna je promjene. Rezultati hipoteze o postojanju razlike u biračkim preferencijama između središnjih i rubnih potvrđeni su i u diplomskom radu Bojana Čelebićanina *Prostorna distribucija glasova na lokalnim izborima u Gradu Zagrebu*.

6. ZAKLJUČAK

Lokalna politika je skup aktivnosti koji je u korelaciji sa svakodnevnim životom građana, a lokalni izbori nude mogućnost da stanovništvo samo odluči koja od tih političkih opcija u najvećoj mjeri zadovoljava njihove potrebe u sredini u kojoj žive i rade.

Posljednji lokalni izbori u Gradu Zagrebu održani su u dva kruga: 16. svibnja 2021. godine održan je prvi krug a drugi krug 30. Svibnja 2021. godine.

Nakon iznenadne smrti gradonačelnika Milana Bandića, koji je dvadeset godina upravljao gradom, došlo je i do promjene u podršci strankama u Gradskoj Skupštini.

U prvom izbornom krugu, za funkciju gradonačelnika prijavljeno je 10 kandidata, od kojih su, drugom krugu lokalnih izbora pristupili Tomislav Tomašević (Možemo) i Miroslav Škoro (Domovinski pokret). Pobjedu je velikom većinom glasova biračkog tijela osvojio Tomislav Tomašević čije su predizborne ankete ukazivale da su građani Grada Zagreba prepoznali njihovu poruku i da su željni promjene.

Analizom prostorne distribucije glasova, uočeno je da lijevo orijentirane stranke i njihovi predstavnici (Možemo, Tomislav Tomašević) bilježe porast glasova birača u središtu Grada Zagreba, dok desno orijentirane stranke i njihovi predstavnici (Domovinski pokret, Miroslav Škoro i HDZ) najviše glasova birača ostvaruju u rubnim dijelovima grada. Važno je napomenuti da postoje klasteri viših ili nižih vrijednosti, ovisno o područjima na kojima je stranka imala minimalan, odnosno maksimalan broj glasova.

Također, uočeno je, da lijevo orijentirane stranke bilježe veći broj glasova u četvrtima s nešto starijim stanovništvom i većim postotkom visokoobrazovanog stanovništva, dok desno orijentirane stranke bilježe veći broj glasova u četvrtima s nešto mlađom populacijom i nižim stupnjem obrazovanja.

Udio nezaposlenog stanovništva kreće se u manjem rasponu vrijednosti pa je teško definirati područja s većom stopom nezaposlenosti u odnosu na ona s nižom stopom nezaposlenosti.

Ako uzmemo sve navedeno u obzir, možemo potvrditi hipotezu o postojanju klastera na području Grada Zagreba, kao i hipotezu o postojanju razlike u biračkim preferencijama između središnjih i rubnih dijelova.

Treća hipoteza, koja se odnosi na postojanje povezanosti klastera s određenim socioekonomskim pokazateljima stanovništva na razini četvrti, je djelomično potvrđena.

LITERATURA I IZVORI

Literatura

Bašić, K., 2005: Apsolutna decentralizacija u populacijskom razvoju Zagrebačke aglomeracije, Hrvatski geografski glasnik, 67(1), 63-78, <https://doi.org/10.21861/HGG.2005.67.01.04>

Čelebićanin, B., 2018: *Prostorna distribucija glasova na lokalnim izborima u Gradu Zagrebu*, Završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:027521> (03.09.2023)

Đulabić, V. (ur.), 2013: *Lokalna samouprava i lokalni izbori*, Zagreb, Institut za javnu upravu

Hrženjak, J., 2011: *Ustrojstvo i funkcioniranje mjesne samouprave u Gradu Zagrebu*, Hrvatska i komparativna javna uprava, 11(1), 43-69, <https://hrcak.srce.hr/132516> (30.10.2022.)

Johnston, R., 2015: *Electoral Geography u: International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences* (Second edition) (ur. Wright), 345-348

Kavianirad, M., Rasouli, M., 2015: *Explanation of relationship between geography and elections (Electoral geography)*, 10, 93-108

Klaić, B., 1988: Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH Zagreb, 547.

Klemenčić, M., 1991: *Izbori u Hrvatskoj 1990 – elektoralnogeografska analiza odabranih primjera*, Hrvatski geografski glasnik, 53.(1.), 95-108, <https://hrcak.srce.hr/71667> (03.09.2023.)

Kosić, V., 2021: *Medijska reprezentacija lokalnih izbora 2021. za grad Zagreb*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:507373> (03.09.2023.)

Lamza Maronić, M., Tokić, I., 2012: *Utjecaj demografskih čimbenika na društveno – ekonomski razvoj Hrvatske*, Ekonomski vjesnik, XXV(2), 263-270, <https://hrcak.srce.hr/94211> (29.08.2023.)

Markovinović, T., 2021: *Analiza sadržaja predizborne kampanje za lokalne izbore u Zagrebu 2021. godine*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:256311> (03.09.2023)

Miguel, C., 2016: *The role of electoral geography in the territorialization of party systems*, Electoral studies 47, 67-83

Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija : stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb

Nejašmić, I., i Mišetić, R., 2004: *Buduće kretanje broja stanovnika Hrvatske: projekcija 2001.-2031.*, Društvena istraživanja, 13(4-5 (72-73)), 751- 776, <https://hrcak.srce.hr/16236> (

17.08.2023.)

Nejašmić, I. i Toskić, A., 2013: *Starenje stanovništva u Hrvatskoj – sadašnje stanje i perspektive*, Hrvatski geografski glasnik, 75 (1), 89-110

Obadić, A., i Smolić, Š., 2008: *Ekonomске i socijalne posljedice procesa starenja stanovništva*, Economic research-Ekonomska istraživanja, 21(2), 86-98

Papić, K., 2022: *Problemi dostupnosti prigradskih naselja na primjeru Sesveta*, Završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno – matematički fakultet, Zagreb

Podolnjak, R., 2018: *Formiranje vlade u Republici Hrvatskoj u komparativnoj perspektivi - jedan prijedlog ustavne promjene*, Pravni vjesnik, 34(3-4), 55-84., <https://doi.org/10.25234/pv/7618>

Pavić, R., 1992: *Geografija izbora*, Politička misao, 29(2), 48-52, <https://hrcak.srce.hr/112980> (03.09.2023.)

Pavlović, A., 2021: *Politička komunikacija kandidata za gradonačelnika Zagreba na društvenim mrežama na lokalnim izborima 2021*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:88599>

Rajić, N., 2020: *Migracija stanovništva i razvoj Zagreba i okolice 1971. – 2018.*, Zagreb: Institut za migracije i narodnosti

Raos, V., 2013: *Svibanjski lokalni izbori: mnogo stroga, malo novog*, Političke analize, 4(15), 25-32, <https://hrcak.srce.hr/142453> (17.10.2022.)

Raos, V., 2021: *Zagrebački izbori: preklapanje lokalnog i nacionalnog*, Političke analize, 10(37), 13-22, <https://hrcak.srce.hr/259464> (19.08.2023.)

Grad Zagreb: *Izješće o mjeri roditelj odgojitelj za 2021.*, siječanj 2022, <https://www.zagreb.hr/userdocsimages/demografija/Izješće%20o%20mjeri%20roditeljodgojitelj%20za%202021.pdf> (29.8.2023)

Ured za demografiju: *Demografska kretanja u Gradu Zagrebu* (Stručna podloga za izradu novog prostornog plana Grada Zagreba – PODRUČJE DEMOGRAFIJE), 2020, <https://tinyurl.com/29jlrugo> (27.8.2023)

Šišak, I., 2022: *Prometno-geografska analiza sustava javnog prijevoza: studija slučaja Gradske četvrti Sesvete te općina Gornja Stubica i Marija Bistrica*, Hrvatski geografski glasnik, 84(1), 93-125, <https://doi.org/10.21861/HGG.2022.84.01.04>

Šuljok, A., 2006: *Socijalno podrijetlo mladih znanstvenika i (samo)obnavljanje znanosti*, Sociologija i prostor, 44 (172/173; 2/3): 289-308

Uremović, K., 2017: *Grad Zagreb – Ustroj i organizacijska struktura*, Završni

rad, Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću,
<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:107:439814> (03.09.2023.)

Vrban, J., 2018: *Izbori za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj*, Završni rad, Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću,
<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:107:829499> (03.09.2023.)

Vresk, M., 1984: *Dnevni urbani sistem Zagreba*, Hrvatski geografski glasnik, 46.(1.), 109-117,
<https://hrcak.srce.hr/37343> (19.08.2023.)

Zakon o lokalnim izborima, Narodne novine, br. 144/12, 121/16

Wertheimer - Baletić, A. (1999): *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb

Izvori

Brkulj, V., 2021: *Neka nova i neka poznata imena: Tko sve ulazi u zagrebačku Gradsku skupštinu?*,
https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/neka-nova-i-neka-poznata-imena-tko-sve-ulazi-u-zagrebacku-gradsku-skupstinu-foto-20210517?meta_refresh=1 (20.05.2023)

Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske , <https://www.izbori.hr/site/> (20.2.2022)

Grad Zagreb, n.d.: Aktivnost, <https://aktivnosti.zagreb.hr/gradske-cetvrti-19/19> (3.9.2023)

Gradska skupština Grada Zagreba, n.d.: Djelokrug, <https://skupstina.zagreb.hr/djelokrug/20> (25.08.2023)

Iličić, I., 2020: *Političke opcije u RH: tko gdje pripada?* ,
<https://mimladi.hr/2020/06/08/politicke-opcije-u-rh-tko-gdje-pripada-2/>(27.8.2023)

Možemo, n.d. : Program, <https://zagreb.mozemo.hr/program/> (26.8.2023)

Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011.,
<https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/censustabshtm.htm> (16.09.2023)

Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021., <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/> (16.09.2023)

PRILOZI

Popis slika

Sl. 1. Prostorne jedinice Grada Zagreba upotrebljene u radu - gradske četvrti (17) i mjesni odbori (218).....	2
Sl. 2. Gustoća stanovništva Grada Zagreba po gradskim četvrtima prema popisu 2021. godine.....	6
Sl. 3. Ukupno kretanje stanovništva Grada Zagreba od 1857. do 2021. godine.....	10
Sl. 4. Stanovništvo Grada Zagreba, po gradskim četvrtima, prema indeksu promjene 2011./2021.....	13
Sl. 5. Indeks starenja stanovništva Grada Zagreba po gradskim četvrtima 2021. godine	17
Sl. 6 Stopa nezaposlenosti u Gradu Zagrebu po gradskim četvrtima 2021. godine	18
Sl. 7. Stanovništvo Grada Zagreba prema stupnju obrazovanja, popis 2021.	21
Sl. 8. Udio visokoobrazovanog stanovništva Grada Zagreba 2021. godine	22
Sl. 9. Gradska skupština - udio glasova po strankama/koalicijama 2021. godine.....	26
Sl. 10. Raspodjela mandata u Gradskoj skupštini	27
Sl. 11. Prostorna distribucija glasova koalicije Možemo po gradskim četvrtima 2021. (1. krug).....	28
Sl. 12. Hot spot analiza udjela glasova Možemo po gradskim četvrtima 2021. godine (1. krug)	29
Sl. 13. Prostorna distribucija glasova stranke HDZ s partnerima na razini gradskih četvrti 2021. (1. krug)	30
Sl. 14. Hot spot analiza udjela glasova HDZ-a na izborima po gradskim četvrtima 2021. godine.....	31
Sl. 15. Prostorna distribucija glasova stranke Domovinski pokret po gradskim četvrtima Grada Zagreba 2021. (1. krug).....	32
Sl. 16. Hot spot analiza glasova za Domovinski pokret u 1. krugu lokalnih izbora 2021.....	33
Sl. 17. Udio glasova za gradonačelnika Grada Zagreba (1. krug).....	35
Sl. 18. Prostorna distribucija glasova za Tomislava Tomaševića u 1. krugu izbora 2021. godine.....	36
Sl. 19. Prostorna distribucija glasova za Miroslava Škoru (1. krug)	37
Sl. 20. Prostorna distribucija glasova za Jelenu Pavičić Vukičević u 1. krugu lokalnih izbora 2021. godine ...	38
Sl. 21. Rezultati izbora 2. kruga za Tomislava Tomaševića.....	40
Sl. 22. Hot spot analiza udjela glasova za Tomislava Tomaševića po gradskim četvrtima	41
Sl. 23. Prostorna distribucija glasova Miroslava Škore (2. krug)	42
Sl. 24. Pobjednici po gradskim četvrtima Grada Zagreba 2021.	43
Sl. 25. Hot spot udjela glasača Tomislava Tomaševića u drugom krugu lokalnih izbora po mjesnim odborima	44

Popis tablica

Tab. 1. Gustoća stanovnika Grada Zagreba prema popisu 2011. i 2021. godine	5
Tab. 2. Indeks starenja stanovništva Grada Zagreba po gradskim četvrtima za 2011. i 2021. godinu.....	15
Tab. 3 Izlaznost birača Grada Zagreba po gradskim četvrtima 2021. (1. krug)	24
Tab. 4. Izlaznost birača Grada Zagreba po gradskim četvrtima 2021. (2. krug)	39